

ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ ΣΤ'.
ΑΡΙΘ. 64

Ἐν Πειραιεὶ Ἀπρίλιος
1890

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΛΟΓΟΣ*

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΚΑΛΟΣΤΥΠΗ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΕΝ Τῇ Αἴθρῳσῃ τῆς Εταιρίας τῶν «Φίλων τοῦ Λόγου»,

ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Κε'. Μαρτίου

Ἐν τῷ κορμῷ τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, ἣν κακῶς καλοῦσιν Ἰλλυρικὴν ἢ Βαλκανικὴν, μεταξὺ τῆς 40—42 0/0 βορείου πλάτους ἐκτείνεται ἀπὸ βορρᾶ πρὸς Ν καὶ ΝΑ ἡ πολυάθλος καὶ ἐνδοξοτάτη Μακεδονία καθοριζομένη ἀπὸ τῆς Σερβίας, τῆς Βουλγαρίας, τῆς Θράκης, τῆς Ἀλβανίας, βορείας Ἠπείρου καὶ Ἑλλάδος διὰ τοῦ Σιάρδου, Σκομίου, Ῥο-

* Σ. Δ. Ἀπόλλωνος. Παρεχωρήθη ἡμῖν εὐμενῶς τὸ δημοσιεύμενον ἀνωτέρω ἀπόσπασμα τοῦ μετὰ ὑψηλῶν ἐννοιῶν καὶ ἀρχαιοπρεποῦς κάλλους πανηγυρικοῦ τοῦ κ. Ι. Ν. Καλοστύπη, ἐν ᾧ ἕξοχος ἐν τῇ βραχυλογίᾳ αὐτῆς περιγραφή τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν τυχῶν αὐτῆς σύντομος περίληψις καθιστᾷ γινώριμον καὶ προσφιλεῖ τὴν ἐνδοξὴν χώραν, ἣν ἄπειροι κίνδυνοι περιβάλλουσιν ἀπειλοῦντες νὰ ποσπᾶσῃσιν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ὀλομελείας. Ἡ Διεύθυνσις τοῦ «Ἀπόλλωνος» χαίρουσα παρέχει τοῖς ἀναγνώσταις αὐτοῦ τοιοῦτον ἐπίκαιρον καὶ ἐνδιαφέρον ἀνάγνωσμα, ὁμολογῶσα ἅμα πολλὰς χάριτας τῷ συγγραφεῖ οὐχὶ τὸ πρῶτον ἢ δὴ παρέχοντι ἡμῖν τὴν πολυτίμον αὐτοῦ συνεργασίαν.

Ὁ κ. Καλοστύπης ἀνεδείχθη πρὸ πολλοῦ δόκιμος συγγραφεὺς καὶ γλαφυρὸς τοῦ βήματος ἀγορητῆς, κατέχων δὲ τὴν γλῶσσαν, ὡς ὀλίγοι, καὶ κοσμοῦμενος θαψιλῶς διὰ τῶν χρισμάτων τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας, κατέλαβε μεταξὺ τῶν λογίων τοῦ ἔθνους εἴτε δημοσιογραφῶν, εἴτε συγ-

δόπων, Νέστου ποταμοῦ, Βοίου, Γράμμου, Πίνδου, Καμβουνίων καὶ Ὀλύμπου, διαθρεχομένη κατὰ τὸ ὑπόλοιπον ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ἡ περιοχὴ αὕτη περιλαμβάνει ἕκτασιν ἴσην περίπου πρὸς τὴν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος, πληθυσμὸν δὲ περὶ τὰ 2,000,000. Ἐν τῇ παγκάλῳ ταύτῃ μοίρᾳ τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου μεγαλοπρεπεῖς, εὐρύχωροι καὶ γόνιμοι πεδιάδες ἐξαπλοῦνται, βαθύχλοοι καὶ χαρίεσσαι κοιλάδες ἐν σχήμασι μαγευτικοῖς ἐξελίσσονται μεταξὺ τῶν πτυχῶν τῶν ὄρεων, λίμναι διαφέρουσαι τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος προβάλλουσι γοητευτικῶς διαποικιλλοῦσαι τὸ εἶδος καὶ συγκιρνώσαι τὴν ὀξύτητα τῆς ἀτμοσφαιράς, ποταμοὶ

γράφων, εἴτε δημοσίᾳ ἀγορεύων θέσιν περιβλεπτον. Αἱ συγγραφαὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ «Ἐθνικοῦ Βίου» περὶ τῆς «Βιομηχανίας» καὶ μάλιστα ἡ κρατίστη αὐτοῦ περὶ «Μακεδονίας» μελέτη, περὶ ἧς ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ ὁ περιώνυμος ῥήτωρ καὶ συγγραφεὺς καὶ πολιτικὸς Αἰμίλιος Καστελὰρ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἔγραψαν, ἐλέγχουσι βαθύτητα κρίσεως καὶ ἀκμαῖον φιλοπατρίας αἰσθημα, πλοῦτον γνώσεων καὶ αἰσθητικὴν φιλοκαλίαν, περιγραφικὴν δεινότητα καὶ πολιτικὴν ὀξυδέρκειαν. Ὁ κάματος εἶναι ξένος διὰ τοὺς ἀναγινώσκοντας ἢ ἀκρωμένους τὸν κ. Καλοστύπην, ὅστις κατέχει τὸ μυστήριον νὰ διδάσκη μετὰ θελήτρου, νὰ φρονηματίζῃ μετὰ λόγου, νὰ ἐνθουσιᾷ ἄνευ παρακόπου ἀδολεσχίας. Ἐπὶ τῶν πτερυγῶν τῶν μεγάλων γεγονότων αἰρόμενος εἰς ὕψος ἰδεῶν γινώσκει πῶς νὰ χαλινεργώσῃ τὴν ἐθνικὴν ἄλαζονίαν, κατεργόμενος δ' εἰς τὰς πενήτους ἀδύσσοις τῶν ἐθνικῶν δυστυχημάτων θωρακίζει τοὺς ἀναγνώστας κατὰ τῆς ἀπελπισίας καὶ τῆς ἀποκαρτερήσεως διὰ τῆς καρτερίας καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐλπίδος. Ἐπισταμένη ἀνάγνωσις τοῦ ἀνωτέρω ἀποσπάσματος τοῦ λόγου τοῦ κ. Καλοστύπη παρὰ τῶν φιλοκάλων ἀναγνωστῶν τοῦ «Ἀπόλλωνος» θέλει ἀποδείξει ὅτι οὐδὲν πέραν τῆς αὐστηροῦς ἀληθείας εἶπομεν ἐν τῇ σκιαγραφίᾳ ἡμῶν περὶ τῆς ἀξίας καὶ τοῦ ὕψους τῶν συγγραφῶν τοῦ κ. Καλοστύπη, τοῦ περισπουδάστου συνεργάτου τοῦ Ἀπόλλωνος.

πολυχέυμονες και βαθυδίναι έπαυζάνουσι τήν γοητείαν του θεάματος, που μόν δια στενωών αυλώνων σφοδροί και ήρμητικοί, που δέ δι' αναπεπταμένων πεδίων ήρμιοι και νωθοί, που δέ δια καταρρακτών βαραθρούμεναι άφρόντες και παταγούντες, ρυάκις άπειροπληθεί; τά διαυγή αυτών νάματα άπανταχόθεν κατάγουσιν εις τας σκιερās νάπας και τούς άνθοβριθείς λειμώνας, και ως πλάσιον πρέπον εις τήν θλην είκόνα, άγέρωχοι όροστοιχία στεφανούσι περίξ και δια των πολυκλάδων άποφύσεων αυτών διασχίζουσι πανταχού τήν έρατεινήν χώραν, τας μόν κορυφάς κρύπτουσαι εις τά νέφη, τας δ' εύδρους και πολυχραδρούς κλιτύς καλύπτουσαι δια συμπύτων δασών και πλουσίας χλωρίδος, ήν θωπεύουσι αι άπανταχόθεν άναβλίζουσαι δροσοσταγείς πηγαί, καταλειβόμεναι ήδυπαθώς μέσω των μαγευτικώτερων τοπειών της έλληνικής φύσεως. Η Θεσσαλία φημιζεται έκ παλαιού, ως χώρα γόνιμος και περικαλλής, και είναι άληθώς χώρα έξοχος τό κάλλος και τήν φυσικήν γονιμότητα, άλλ' ή Μακεδονία, μη ύπολειπομένη της Θεσσαλίας κατά τήν φυσικήν καλλονήν, είναι δεκάκις γονιμώτερα και δεκάκις πολυκνηρωποτέρα αυτής. Η γεωργία, ή βιομηχανία, ή έμπορία, ή μεταλλευτική, ή δασοκομία, έχουσι αυτόθε εύρύ στάδιον άναπτύξεως. Η οικονομική δέ ταύτης δύναμις συνδυαζόμενη μετά της στρατηγικής σημασίας καθιστώσιν αυτήν όντως περιμάχητον. Εις 22 άνέρχονται τά μεγάλα λεκανοπέδια της Μακεδονίας, ών πολλά ίσούονται προς τήν μεγάλην θεσσαλικήν πεδιάδα, τήν από Φαρσάλων μέχρι Καλαμπάκας έκτεινομένην. Πάσαι δέ αυτές αι κοιλάδες, πλην της μεγάλης αυτών παραγωγικής δυνάμεως, έχουσι και σπουδαίαν στρατηγικήν σημασίαν, διότι μεταξύ ύψικουρφών και πολλάκις άπροσίτων όρίων έφαπλούμεναι, επικοινωνούσι δια στενωών και όχυρών παρόδων, σχηματίζουσαι κλιμακηδόν από βορρά προς νότον και ανατολάς κατά τόν ροήν των πολυελεκτων ποταμών ή κατά τά σημεία της έπαφής των όρέων θαυμασία άντερείσματα των έξικισίως στρατηγικών συνόρων αυτής. Η Μακεδονία και έν τώ συνόλω αυτής και έν τοίς καθ' έκαστα είναι ούτως εύφυώς έσχηματισμένη γεωλογικώς, ώτε άρπάζει μακράν σειράν φυσικών προφυγίων, ών ή στρατηγική άξία είναι άνεκτίμητος.

Είναι, ως βλέπετε, νόμφη πλουσία και εύγενής, ώραία και κραταιά, ή Μακεδονία μας, και δια τουτο πολιορκούσιν αυτήν πολυπληθέστεροι και θρασύτεροι μνηστήρες ή όσοι έποιούρκουν τήν δημηκλήν Πηνελόπην. Και εκείνους μόν κακούς κακώς ώλεσεν έπιφανής ή τελεσίνοος Όδυσσεύς, άλλά τήν υπό παντοίων άντιπνών άνέμων χειμαζόμενην Μακεδονίαν, τίς θέλει κραταιώς προπτατεύσει; Περί τουτου θα λαλήση τό μέλλον. Τι είναι λοιπόν ή Μακεδονία; Χώρα έκτεταμένη, περικαλλής, έξοχος, έχουσα εδαφος πλούσιον εις παραγωγήν, θέτιν έξαίρετον δι' έμπορίαν, σημασίαν στρατηγικήν μεγάλην. Οικονομικά, γεωγραφικά, στρατηγικά πλεονεκτήματα έξαίρετα καθιστώσιν αυτήν σκοπόν της έπιβουλής και της

πλεονεξίας. 'Αλλ' επειδή είναι χώρα πλουσία και δι' έμπορίαν και βιομηχανίαν έχει εύφυώς και στρατηγικήν κέκτηται σημασίαν, δια τουτο και μόνον άρά γε όφείλει ή έλληνισμός ν άτενίξη προς τήν Μακεδονίαν; 'Αλλοι άς έχουσι δια τήν Μακεδονίαν τας ήμάς των αίλουροειδών θηρίων και τά ήρμέφυτα των όρνέων. Αυτοί είναι ζένοι δια τήν Μακεδονίαν, όρεγόμενοι δέ αυτής, όρεγονται πράγματος άλλοτρίου, ως οι άρπαγες, οι ληστοί, οι πειραταί. Ο έλληνισμός, ή προφήτης της ιδέας έν τή 'Ανατολή, ή δαδούχος του πολιτισμού, ή σκαπανεύς της έλευθερίας, άμύνεται εκεί έν τή ίδια πατρίδι κατά των ζένων έπιβουλών, έκτιθέμενος εις διωγμούς, ύφιστάμενος μαρτύρια, όπως διασώση άκεραίαν τήν έθνικήν συνειδήσιν. Ο έκπολιτευτικός λαός της Μακεδονίας δια παντός ειρηνικού μέσου άποδεικνύει ένώπιον του κόσμου ότι ή Μακεδονία οικείται υπό Έλλήνων, ότι ή τόπος εκείνος—άνεξαρτήτως του πολιτικού καθεστώτος—είναι τόπος του κατοικούντος αυτόν φιλομαθούς, ειρηνικού, έργατικού, έκπολιτευτικού λαού. Ο τόπος δν φίκουν οι πατέρες των σημερινών Μακεδόνων από της εποχής των Τημενιδών βασιλείων, ή τόπος δν έκλέσαν οι 'Αρχέλαοι, οι Φίλιπποι, οι 'Αλέξανδροι, οι Βασίλειοι, ή τόπος της άειμνήστου μακεδονικής φάλαγγος και της πολιτικής μεγαλοφυίας, ή τόπος της παιδείας και του ήρωισμού, ή τόπος, δν οικόουσιν αυτοί και θα οικήσωσι τά τέκνα αυτών έν πληρεστάτη έθνική άυτοσυνειδήσει, δέν είναι δυνατόν ν' άποσπασθί από της έλληνικής ιδέας. Παρελθόν και παρόν, κοινότης παθημάτων και πόθων, δεσμοί αίματος και παραδόσεως, καρδιά και νοός, γλώσσα και χαρακτήρ, ποιήσις και έπιστήμη, φρόνημα και αισθημα, καθιστώσιν άρρηκτον τήν ήθικήν ένότητα της Μακεδονίας προς τήν μητέρα Έλλάδα, έως ου ή μεγαλοφροσύνη της έλληνικής φυλής, της θείας προνοίας επινευούσης, έπιτελέση και τήν πραγματικήν ένότητα αυτής.

Τό μακεδονικόν κράτος ιδρυθέν δια του 'Αργείου Κραάνου, έκ του οικου των Τημενιδών, κλάδου των 'Ηρακλειδών, συνέστη τώ 802 ή 818 π. χ. κατελύθη δέ τώ 168 π. χ. διαρκέσαν 650 περίπου έτη. Κατά τήν μακράν ταύτην περίοδον ή όμογενής μακεδονική φυλή συνετάχθη βαθμηδόν εις ένιαϊον κράτος, έπολιτίσθη, ήνδρώθη και επί εδραίων βάσεων πολιτικών, ήθικών και στρατιωτικών έρειδομένη άνέλαθε φωμαλέως και μεγαλοφυώς τήν ήγεμονίαν του έλληνικού. "Οτι ή δαιμόνιος λαός της Έλλάδος παρήγαγεν εύγενές και καλόν έν ταις ήθικοπολιτικαίς έπιστήμας, τή καλλιτεχνία, τή ποιήσει τοίς άστικοίς θεσμοίς και τή κοινωνική μορφώσει, ή μακεδονική ήγεμονία κατέστησε κτήμα της οικουμένης, ή, τι δέ ώνειροπόλησεν ή έλληνική φιλοπατρία από του 'Αγαμέμνονος μέχρι του Φιλίππου, τήν έθνικήν δήλον ότι ένότητα, έπραγμάτων ή μακεδονική περίνοια και μεγαλοφροσύνη Μακρά παραταξίς βασιλείων, συνετών, γενναίων, άφωσιωμένων εις τό μεγαλείον της πατρίδος, παρεσκεύασαν τήν έξαισίαν εκείνην άκμήν, ήτις δι' αϊγλης άνεσπέρου περιτέφει

τήν εποχήν του Φιλίππου και μάλιστα τήν άπαστράπτουσαν εποχήν του 'Αλεξάνδρου. Έργασία και άρεταί πολλών γενεών, πολλών αιώνων, λαού όλοκλήρου έδημιούργησαν τήν άγήρω και άθάνατον από 351—323 π. χ. εποχήν, περιλαμβανούσαν διάστημα μόνον 36 ενιαυτών, άλλ' οι ενιαυτοί εκείνοι περιλαμβάνουσι γεγονότα και δόξαν και θριάμβους, όσους ούδ ή 36 αιώνες δύνανται νά δημιουργήσωσιν. Είναι οι χρόνοι του Φιλίππου και του 'Αλεξάνδρου. Οίον μεγαλείον, οία βώμη, οία έπιστημονική και καλλιτεχνική έξαρσις, οίος πολιτικός και δημοσιονομικός νοός άνεπτύχθη έντός των 36 τούτων έτών! Ο μελετών τά τεράστια έργα και τήν καταπληκτικήν περί πάντα πρόοδον των φωτοβλήτων εκείνων χρόνων καταλαμβάνεται υπό θάμβους βλέπων παρερχομένης πρό των όφθαλμών αυτού άπαραμίλλους στρατιωτικές πράξεις, οικονομικά φαινόμενα έκτάκτου εύρωστίας, διοικητικήν και πολιτικήν μεγαλονοίαν, καλλιτεχνικήν τελειότητα, έπιστημονικήν βαθύνοιαν και πρακτικήν έμβριθειαν, ως αίτωμα δέ τό όλον έκπρεπές μεγαλοούργημα έξωραίζον, τήν έφαρμογήν έν τή πράξει της ύψιστης και ιδανικωτάτης των ιδεών, της έν άδελφική άγάπη άναμίξεως της άνθρωπότητας εις ένα λαόν παγκόσμιον.

Από της τελευτής του 'Αλεξάνδρου, δν ή μόν Πολύβιος θεωρεί «μεγαλοφυσίτερον ή κατ' άνθρωπον γενέσθαι τή ψυχή», περί ου ή Σατωβριάδος ένθους άνακραζει: «άν ποτε άνθρωπος ώμοίασε με θεόν, ούτος είναι ή 'Αλέξανδρος» και δν ή 'Εγγελος καλεϊ: «ιδεώδη τύπον της άνθρωπότητος έν τή νεότητι αυτής», ή Μακεδονία, ως και άπασα ή 'Ελλάς, έξαντλήσασα τας δημιουργικές αυτής δυνάμεις και άπολέσασα τας σωσιπόλιδας λαϊκάς άρετάς, έβαινε προς τήν πτώσιν, έως ου δια της παρ' τήν Πύδων μάχης τώ 168 π. χ. ύπετάχθη εις τήν 'Ρώμην. Απο της άποφράδος ταύτης ήμέρας ή σκηνογραφία μεταβάλλεται. Τήν γήν της δόξης σκεπάζει έκτοτε ή συμφορά. Δια της άκατασχέτου χειρός της δυστυχίας κατεκυλίσθη από του ύψους του μεγαλείου αυτής εις τάνηλια βάραθρα της δουλοσύνης, από του παραδείσου της ευδαιμονίας αυτής εις τόν 'Αδην των δυσκληρημάτων. Ημάρτησε και έτιμωρήθη. Ένεκρώθησαν αι άρεταί των τε άρχόντων και άρχομένων, έμαράνθη τό αίσθημα του καθήκοντος, έσβέσθη ή έρα έστία της φιλοπατρίας. Έπεσε λοιπόν ή 'Ελλάς, έπεσεν ή Μακεδονία, ως πίπτουσι πάντες οι νεκροί τήν καρδίαν και νεκροί τας άρετάς λαοί. Η βασιλική πορφύρα μετεβλήθη εις βράχη δουλείας, ή κυρίαρχος του κόσμου λαός εις άθροισμα άνδραπόδων, ή ύποθήτης της ιδέας εις μηχανήν δουλεύουσιν προς όφελος του έλάχιστου κυρίου. Η κόλασις του Δάντου είναι παράδεισος παραβαλλομένη προς τήν μακραιώνα κόλασιν, εις ήν κατεδικάσθη τό έλληνικόν προς εξαγνισιν και έξιλιασμόν. Είναι άπερίγραπτον ήτις υπέστη ή μαρτυρική αυτη χώρα εις τό διάστημα 22 αιώνων. Νομίζει τις ότι ή θεία πρόνοια προέστησε τήν έλληνικήν φυλήν ως μέτρον του άνθρωπίνου μεγαλείου και των ανθρωπίνων συμφορών. Και

άληθώς ούδενός έθνους τά μόν έργα ήσαν εύγενέστερα, τά δέ παθήματα τραγικώτερα.

Ζωηρά παραμένει έν τή έθνική συνειδήσει ή φρικτή άνάμνησις του έρημώσαντος τήν Πάργαν και τό Σούλι δολεροϋ και θηριώδους 'Αλλ' πασά, ως παραμένει φοβερά ή άνάμνησις της ζοφερās προσωπικότητος του 'Ιμβραήμ πασά, του σπειράντος άλας εις τήν Τρίπολιν και πληρώσαντος σφαγής και αίχμαλωσίας τόν τόπον, όθεν διήλθεν, άλλ' υπό τήν άχλύν των αιώνων έλησημονήθησαν οι είκοσάκις μυσαρώτεροι αυτών βάρβαροι, είκοσάκις δια του σιδήρου και του πυρός έρημώσαντες τήν Μακεδονίαν και τήν Έλλάδα. Και μόνον άπλή άπαριθμησις των άγριωτάτων και αίμοχαρών φυλών, όσα κατά καιρούς, ως θείαι μάστιγες, ως αίθέριοι κεραυνοί έπέπεσον κατά της δυστήνου Μακεδονίας, και σήμεραν έτι δύναται νά έμπνεύση τό θεός. Ως λύκοι πειναλέοι, ως τίγρεις αίμοδιψείς, επήλθον άλληλοδιαδόχως κατά της έγκαταλειμμένης και παρ' θεού και παρ' άνθρώπων Μακεδονίας, οι Δάρδανοι, οι Γαλάται, οι 'Αβαροι, οι Ούνοι, οι Γεπίδαί, οι Σκορδίσκοι, οι Δαλμάται, οι Βαστάρναι, οι Γόθοι, οι Σλαυοί, οι 'Ανται, οι 'Οστρογόθοι, οι Βούλγαροι, οι Σαρακηνοί, οι Σέρβοι, οι Ούζοι, οι Πετσενέγοι, οι Χαζάροι, οι Νορμανδοί, οι Τούρκοι, και πλείστοι άλλαι φυλαί, βαρβαρώτεροι αι μόν των δέ. Αι πόλεις και αι κώμαι δια του πυρός και του σιδήρου άρδην καταστρέφοντο, τά δένδρα κατεκόπτοντο, τά σπαρτά έπουρολούοντο, οι ναοί έβεβηλούοντο, οι άνδρες κατεσφάζοντο, αι γυναίκες και τά παιδιά ήγοντο εις αίχμαλωσίαν, αίμα δέ άχνίζον, σώματα άταφα, τέφρα και έρείπια καννίζοντα, πένθος και έρήμισις θανάτου έβάσιλευεν όπισθεν των άπερχομένων βαρβάρων 'Αλλ' υπέρ τά δεινά πάντα φρικαλεώτερα ήσαν τά έκ των Βουλγάρων, φυλής τουρανικής εκσλαυθήσεως βραδύτερον, επί 250 περίπου έτη διαρκέσαντα από του 756 — 1019 μ. χ. Οι ιστορικοί του Βυζαντίου έστεροϋντο έκφράσεων, όπως χαρακτηρίσωσι προσηκόντως τήν άπιστίαν, ώμότητα και θηριωδίαν της φυλής ταύτης, ήν εκάλουν έθνος θεοστυγές, μυσαρόν, θεομίσητον και μακρόν. Και έλάμβανον μόν φοβερά των κακουρημάτων αυτών οι Βούλγαροι άντίποινα παρ' των αυτοκρατόρων του Βυζαντίου, όσάκις οι από νότου ίσχυροί και συντεταγμένοι πολέμιοι, οι 'Αραβες, παρείχον αυτοίς καιρόν νά τούς ένθυμηθώσι και 'Ιουστινιανός ή Β', Κωνσταντίνος ή Ε', Λέων ή Ε', και άλλοι ένδοξοι αυτοκράτορες κατενίκησαν και εις ταπεινωτικήν ειρήνην έξέβιασαν, άλλ' ή έπίτιμος κληρος νά δαμάση τελείως και ύποδουλώση τήν έξ ένέδρας κακουργούσαν φυλήν έλαχεν εις τό άγλαώτατον μετά τόν 'Αλέξανδρον τέκνον της Μακεδονίας, Βασίλειον τόν Β', τόν έπιλεγόμενον Βολγαροκτόνον*.

* Τήν άρρενωπόν και όντως βασιλοπρεπή μορφήν Βασιλείου του Β' δύναται τις νά ίδη έν τώ πολυτίμω συγγραφή του σεβαστού έταίρου της έταιρίας των Φίλων του λαού και έν τοίς μάλιστα εκπαιδευτού και δια τας άρετάς έκκρίτου άρχιμανδριτου κ. 'Ιωάννου Μαρτίνου, είστορία των αυτοκρατόρων του Βυζαντίου».

Ὁ μεγαλεπήβολος αὐτοκράτωρ ἀπὸ τοῦ 999—1019 μ. Χ. αὐτὸς ἀναλαβὼν καὶ διεξαγαγὼν αὐτοπροσώπως τὸν μέχρις ἐξοντώσεως ἀγῶνα, ἀδικαίπτως καὶ ἄνευ ἀναφυγῆς ὁ ἀπαράμιλλος ἡγεμὼν μαχομένος ἐκ παρατάξεως ἢ ἐκπολιορκῶν φρούρια, αὐτὸς, περὶ οὗ ἐρρήθη ὅτι δὲν κατῆλθε τοῦ πολεμικοῦ ἔργου ἐπὶ εἰκοσιν ἔτη, ἔθηκε τέρμα εἰς τὰς ὁμοιότητας τῶν Βουλγάρων ἐπαγαγὼν τὴν ὀλοσχερῆ αὐτῶν ὑποταγὴν. Ἐνόμιζε τις ὅτι ἀνέζησε τὸ πολεμικὸν πνεῦμα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Πύρρου ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αὐτοκράτορι, ὅστις ἦν τὸ εἰδωλὸν μὲν τοῦ λαοῦ καὶ τῶν στρατιωτῶν του, ὁ τρόμος δὲ τῶν πολεμίων. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνέκρου τὰς καρδίας τῶν ἐχθρῶν, ἢ δὲ ὅψις αὐτοῦ ἐσπερε τὴν φρίκην εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν. Ἐν τινι πεισματώδει ἐκ παρατάξεως μάχῃ ἐπιφανεῖς αἰφνῆς ὁ αὐτοκράτωρ ἐπελάυνων κατὰ τῶν πολεμίων, μόνον διὰ τῆς ὄψεως ἐτρεψεν αὐτούς εἰς φυγὴν κραυγαζόντας μετὰ δέους, «Βεζίτε, Τσέζαρ», τούτεστι· «Φύγετε» ἢ «καῖσαρ». Ἀλλὰ τὴν ἐπ' αἰσίοις κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ κατόπιν ἀναθαύλουσαν ἐθνικὴν συνειδήσιν καὶ μεγαλοεργίαν ἐπέπρωτο νάναστείλῃ παντελῆ καταποντισμὸν ἀπειλοῦσα, ἢ κατὰ τὸν ΙΕ αἰῶνα ἐπελθοῦσα πλήμμυρα τῶν Τούρκων, ἢ μέχρι τῶν ἀκροτάτων ὄριων τῆς Ἑλλάδος ἐπικυματίσασα καὶ νεκρώσασα ὑπὸ τὴν κατάπληξιν πᾶσαν ἐθνικὴν ἰδέαν.

ὑπὸ τὴν μακρὰν καὶ πένθιμον ταύτην δοκιμασίαν πᾶν ἄλλο ἔθνος ἤθελεν ἀπολεσθῆ ἔξαφανιζόμενον ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Θαῦμα δὲν εἶναι ἂν παρέμειναν ῥυτίδες εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἐθνισμοῦ, ἂν ἄρῃκον ἀλλὰς αἱ τσοσῦται τὸ πλῆθος καὶ τηλικαῦται τὸ μέγεθος πληγαὶ τοῦ ἔθνους, ἂν ἐπῆλθεν ἀνάμιξις μετ' ἄλλων ξενικῶν στοιχείων, ἀλλὰ θαῦμα ψηλαφῆτον εἶναι πῶς διεφυλάχθη ἡ ἐθνικὴ τῆς Ἑλλάδος κιβωτὸς καὶ πῶς διετηρήθη ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἡ ἑλληνικὴ αὐτοσυνειδήσιν, ἀπανταχοῦ μὲν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, μάλιστα δ' ἐν Μακεδονίᾳ. Ἡ Ἑλλὰς ἐλιποψύχθη, ἀλλὰ δὲν ἀπέθανεν, ὡσεὶ περιέβαλλεν αὐτὴν πνεῦμα ζωῆς, ὡσεὶ ἐξετείνεται ὑπὲρ αὐτὴν ἡ δεξιὰ τοῦ ὕψιστου. ὑπὸ τὴν τέφραν εἰκοσιν αἰῶνων ἡ Ἑλλὰς ἀνεγεννήθη, ὡς φοῖνιξ. ὑπὸ τὸν τροχὸν τοῦ μαρτυρίου ἀφῆκε τὰς σπαιρούσας αὐτῆς σάρκας, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ἔμεινεν ἀείζων, τὸ πνεῦμα τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὸ ἐπιπνέον ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Ἄθω μέχρι τῆς Κύπρου καὶ τοῦ Πόντου. Ἐὰν σήμερον τὰ ὄρα τῶν ἰσχυρῶν εἶναι στεγανῶς κεκλεισμένα εἰς τὴν φωνὴν τῶν πραγμάτων, θὰ ἔλθῃ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ ἀλήθεια ἐξικνουμένη μέχρι τῶν δυνατῶν, μέχρι τῆς συνειδήσεως τῶν λαῶν, θὰ ἐκδιᾶσῃ τὴν ἀνθρωπίνην δικαιοσύνην εἰς ἀναγνώρισιν τῶν δικαίων τῆς Μακεδονίας. Ἡ Μακεδονία εἶναι ἑλληνικὴ τὴν γλῶσσαν, ἑλληνικὴ τὸ φρόνημα, ἑλληνικὴ τὴν ἰδέαν, ἑλληνικὴ τὴν ἐθνικὴν αὐτοσυνειδήσιν. Ἑλληνικὰ εἶναι τὰ σχολεῖα, οἱ ναοὶ, ἡ παράδοσις, αἱ θυσίαι, ὁ πολιτισμὸς. Περιέλθετε τὴν Μακεδονίαν οἱ ἀπιστοῦντες, ὅπως πεισθῆτε περὶ τοῦ ἀπολύτου αὐτοῦ κράτους τοῦ ἑλληνισμοῦ. Πᾶν ὅτι θὰ ἰδῆτε εὐγενεῖς, λαμπρὸν καὶ ἀκαμίον εἶναι καὶ ἑλληνικόν. Ἑλληνικὰ εἶναι αἱ πόλεις, τὰ ἐκπαιδευτήρια, οἱ

ναοὶ, οἱ ἐκπαιδευτικοὶ καὶ φιλανθρωπικοὶ Σύλλογοι, αἱ συντεχνίαι, τὰ νοσοκομεῖα, αἱ μοναὶ, τὰ ἔθνη, ἡ ποίησις, οἱ μῦθοι, ἡ ἱστορία, ἡ ἐμπορία, ἡ βιομηχανία, ὁ ἀνθρωπισμὸς. Ἑλληνικὴ εἶναι ἡ Νάουσα καὶ ἡ Κασσάνδρα, τὰ ὀλοκαυτώματα τῆς ἔθνεγερσίας, ἑλληνικὰ εἶνε τὸ Ἅγιον ὄρος καὶ ἡ Κοζάνη, αἱ πρῶται ἐστὶναι τῶν γραμμῶν κατὰ τοὺς ζοφεροὺς χρόνους τῆς ἀπαιδευσίας, ἑλληνικὰ εἶνε ἡ Θεσσαλονίκη, αἱ Σέρραι τὰ Βιτώλια, αἱ τρεῖς πρωτεύουσαι τῆς Μακεδονίας, ἑλληνικὰ εἶνε τὸ Μέτσοβον, ἡ Σιάτιστα, τὰ Γρεβενά, ἡ Καστοριά, ἡ Κορυτσά, ἡ Κλεισούρα, τὸ Βλάτισον, ἡ Φλώρινα, ἡ Κατερίνη, τὸ Μεγάροβον, ὁ Τυρνάβος, ἡ Νιζόπολις, τὸ Κρούσοβον, ἡ Μοσχόπολις, τὰ Βοδενά, ἡ Βέρροια, τὰ Ἰανιτσά, ἡ Δοϊράνη, ἡ Στρώμνιτσα, ὁ Μελνίκος, τὸ Πετρίτσιον, ἡ Τζουμαγιά, ὁ Νευροκόπος, ἡ Δράμα, ἡ Πρωσσοσιάνη, ἡ Ἀλυστράτη, τὸ Δοξάτον, ἡ Καβάλα, τὸ Πράβιον, ἡ Νιγρήτα, ὁ Πολύγυρος, ἡ Λιανιγκόβη καὶ τόσα ἄλλα κέντρα πολιτισμοῦ ἀνά τὴν Μακεδονίαν. Ἄλλ' ὑπὲρ πᾶν ἄλλο στενωπέως διαλαλοῦσι τὸν ἑλληνισμὸν τῆς Μακεδονίας αἱ 850 ἑλληνικαὶ αὐτῆς σχολαὶ καὶ αἱ 45,000 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν αὐτῶν!

Καὶ πῶς νὰ μὴ ἦ ἑλληνικὴ ἡ Μακεδονία ἔχουσα λαὸν εὐπαγῆ καὶ μεγαλόφρονον, δοκιμασθέντα ἐν τε ταῖς εὐτυχίαις καὶ ταῖς δυστυχίαις, φύσει μὲν ὑψηλοκάρδιον, ἰσχυρὸν τὴν διάνοιαν καὶ ἀδρόν τὸ ἦθος, διαπλασθέντα δὲ κατὰ λόγον τῆς μεγαλοπροπέως φύσεως τῆς πατρίδος του εἰς λαὸν γενναῖον μὲν καὶ φιλάνθρωπον ἐν τῷ μεγαλείῳ, μεγαλόφυχον δὲ καρτερικὸν ἐν τῇ δυστυχίᾳ; Ὡς θαυματουργὸν περιέπτον ἔμμενε τῷ μακεδονικῷ λαῷ κατὰ τοὺς ζοφεροὺς τῆς δουλείας χρόνους ἡ ἀνάμνησις τῆς παλαιᾶς εὐλείας, ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ ἀπελπισμοῦ προεφύλαττεν αὐτὸν ἡ ἔμφυτος τοῦ χαρακτῆρος ἰσχύς, διαρκούσης τῆς ἐθνικῆς νυκτὸς ἐφώτισεν αὐτὸν ἡ ἄσβεστος λαμπὰς τῆς ἐθνικῆς ἰδέας. Ἐνίπνεεν αὐτὸν ὁ Ὀλύμπος καὶ ὁ Ἄθως. Εἰς τὸν μὲν ἐπηξεν τὴν καλιὰν αὐτοῦ ὁ σταυραετὸς τῆς ἐλευθερίας, εἰς τὸν δὲ ὕψουτο θεοπροπέης ἡ κιβωτὸς τῆς θρησκείας. Ἡ ἀπὸ τῆς θρησκείας ἀναθρώσκουσα ἐλπίς ἐγγύκαινε τὸ φαρμῆκε τῆς σκλαβιάς, ἡ δὲ ἐλπίς τῆς ἐθνικῆς ἀναστάσεως ἐφωτοβόλει ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου, οὐ, κατὰ τὸ δημῶδες ἄσμα, ἐκάστη κορυφὴ ἀνείχε καὶ μίαν σημαίαν, ἐκαστον δένδρον ἐκάλυπτε καὶ ἓνα τυραννομάχον:

«Κάθε κορυφὴ καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαδί καὶ κλέφτης».

Αὕτη εἶναι ἡ Μακεδονία, ἣν ἀπανταχοῦθεν περιβαλλοῦσιν ἐπιβουλαὶ καὶ κίνδυνοι, καὶ οὗτοι εἶνε οἱ συνέχοντες ταύτην πρὸς τὴν μίαν ἑλληνικὴν πατρίδα ἀδαμάντινοι δεσμοί. Αἱ πλουτολογικαὶ δυνάμεις, ἡ στρατηγικὴ ἀξία καὶ ὁ μεγαλόφρονος χαρακτῆρ τοῦ μακεδονικοῦ λαοῦ ἦσαν τὰ ὑψηλὰ βάρη, ἐφ' οὗ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐν τῇ κοσμοϊστορικῇ αὐτοῦ ἐκφάνσει μίγχε μεγαλωστὶ ἐδραζόμενος ἐνεφύσησεν εἰς ἀπαντα τὸ κόσμον τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας ἐρείνης καὶ ἐκήρυξε τὸ ὑψηλὸν δόγμα τῆ ἀδελφότητος τῶν λαῶν. Καὶ ἡ νεώτερα Ἑλλὰς, ἐὰν πέρωται νὰ μεγαλοεργήσῃ, θὰ μεγαλοεργήσῃ μετὰ τῆς Μακεδονίας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ

Ὁ ἔξοχος οὗτος ἀνὴρ τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, ἐγεννήθη τῷ 1787 ἐν Λευκάδι, ἐκ γονέων ἑλκοντος τὸ γένος ἐξ ἀρχαίου καὶ τὰ πρῶτα φέροντος ἐν Λευκάδι πολυκτῆμονος οἴκου, ἐγγεγραμμένου εἰς τὴν τῶν Εὐγενῶν Λευκάδος Χρυσῆν Βιβλίον, τῇ 20 Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1691.

Τῶν Ζαμπελίων ὁ οἶκος οὐ μόνον ἀναφέρεται εἰς τὰ Λευκάδια χρονικᾶ, ἀλλ' ἤκμαζε ποτε ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν Ἠπείρῳ. Πρὸς δὲ ἐν Ἑνετίᾳ ὑπῆρχον δύο εὐπατρίδαι οἰκοὶ Zambelli, ὁ μὲν ἐκεῖσε μετοικήσας ἐκ Βασάνου ὁ δὲ ἐκ Παταβίου, καὶ ἀμφότεροι, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦ σπανίου ποιήματος *Li Pregi delle Nobiltà Venete*, διεκρίθησαν, καὶ εἰς τῶν Ζαμπελίων, ἕνεκα τῆς φιλοπατρίας αὐτοῦ, ὅτε ἡ Ἑνετία ἐπολέμει κατὰ τῶν Τούρκων, προσέφερε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ καὶ οὕτω τῷ 1685, ἐνεγράφη μετὰ τῶν Ἑνετῶν εὐπατρίδων. Ἀλλὰ πάντων τῶν κλάδων τοῦ οἴκου τῶν Ζαμπελίων, τὰ μάλιστα διεσημάνθη ὁ Λευκάδιος, ἅτε συνδεθεὶς στενότερα μετὰ τῆς ἑλληνικῆς τῶν γραμμῶν ἱστορίας, ἕνεκα τοῦ Ἰωάννου, ὃν σκιαγραφοῦμεν καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σπυρίδαρος (*).

Ἐκ τοῦ Λευκαδίου τῶν Ζαμπελίων κλάδου καὶ ἄλλοι ἐθεράπευσαν τὰ γράμματα καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ὀφείλων ὀπωσοῦν τὴν πατρίδα. Ὁ ἱερεὺς *Νεκτάριος Ζαμπέλιος* γεννηθεὶς τῷ 1620, ἐκπαιδευθεὶς παρὰ Εὐγενίου Αἰτωλοῦ ὑπῆρξε διδάσκαλος ἱεροκήρυξ καὶ συγγραφεὺς θεολογικῶν καὶ γραμματικῶν ἔργων καὶ σημειώσεων περὶ σεισμῶν.

Ὁ *Γεώργιος Ζαμπέλιος* ἀκμάσας τῷ 1740, μαθητῆς τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρου, ἦτο εὐγλωττος ἱεροκήρυξ καὶ συνέγραψε τὴν ἀκολουθίαν τῶν μαρτύρων Μηνᾶ, Βίκτωρος καὶ Βικεντίου καὶ περιγραφὴν τοῦ φρικτοῦ σεισμοῦ τῆς Λευκάδος τοῦ ἔτους 1704. Ὁ *Νικόλαος Ζαμπέλιος* ἐπικαλούμενος Δασκαλάκης, ἀκμάσας περὶ τὸ 1770, ἦτο ῥήτωρ εὐγλωττος, ἐκήρυξε δὲ τὸν θεῖον λόγον καὶ ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1777. Πολλοὶ Ζαμπέλιοι ἐτι διεκρίθησαν εἰς πολιτικὰ τῆς πατρίδος ὑπουργήματα, μετὰ τούτων ἀναφέρονται τὸν θεῖον τοῦ *Φήλικα Ζαμπέλιου* γραμματεῖα τῆς τότε Ἑπτανησιακῆς Γερουσίας καὶ τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ ταῦτα ἀποσταλείσης πρεσβείας, καὶ τὸν πατέρα τοῦ Ἰωάννου *Ζαχαρίας* συμβολαιογράφου, ὅστις ἔλαβε πολιτικὰς θέσεις καὶ ἀντεπάλασε μετὰ τῶν συμπολιτῶν του κατὰ τῶν σκευωριῶν τοῦ πατρῆος τῆς Ἠπείρου, ἐποφθαλμιώμενος μετὰ τῶν παρακειμένων ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν καὶ τὴν Λευκάδα.

* Ὅτε ὁ Ἰωάννης Ζαμπέλιος ἐγεννήθη, ἡ Ἑπτανήσος ἦτο

(*) Περὶ Σπυριδῶνος Ζαμπέλιου ἰδημοσιεύσαμεν βιογραφικὸν ἄρθρον ἐν τῷ «Ποιητικῷ Ἀνθῶνι» Ζακύνθου Ἄρ. 10.

ὑπὸ τὴν παρακμάζουσαν Ἑνετίαν. Μετὰ δεκαετίαν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, τῷ 1797, ἀφίκοντο ἐν Ἑπτανήσῳ οἱ δημοκρατικοὶ Γάλλοι καὶ ὁ ὄχλος ἐπανηγύριζε τὴν πᾶσιν τῆς Ἑνετοκρατίας, νομίζων ὅτι δὲν θὰ ἐπιέζετο πλέον, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, τῷ 1799, ἀφίκοντο οἱ Ρωσσοτοῦρκοι καὶ οἱ ἄρχοντες ἀπέκτησαν τὴν ἀπολέσασαν ἰσχύν, ἣν διετήρησαν καὶ ὅτε συνταγματικῶς διακίετο ἡ Ἑπτανήσος.

Ὁ Ζαμπέλιος λοιπὸν ἐτι νεώτατος ὢν εἶδεν ἡμέρας ἐλευθερίας καὶ ἀνετράφη εἰς ἡμέρας καθ' ἃς αἱ λέξεις *Πατρίς, Νόμος* καὶ *Ἐλευθερία* ἐξυπνίζον ἐν τῇ ψυχῇ πάντων τῶν φιλελευθέρων, τὰς εὐγενεστέρους τῶν ιδεῶν — τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν.

Ὁ Σπυριδῶν Ζαμπέλιος βιογραφῶν ἀνωνύμως τὸν πατέρα αὐτοῦ λέγει ὅτι ὁ Ἰωάννης «ἐδιδάχ' ἡ τὰ μὲν κοινὰ λεγόμενα ἠγράμματα ἐν πρώτοις παρὰ τινι Γεωργίῳ Θεοκῶ, καὶ μετὰ τοῦτον παρὰ τῷ Σπυριδῶνι Μαυρομάτῃ, ἱερομονάχῳ, τῶν πριερῶν τότε ἀναλαμβανόντων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν προκαταρκτικὴν τῶν παιδῶν διδασκαλίαν. Τῆς δὲ σπουδῆς τῆς πατρίας γλώσσης, τῆς ὁποίας μετὰ ταῦτα ἀνεδείχθη ἐνθερμος θαυμαστῆς καὶ λάτρης, ἤρξατο κατὰ πρῶτον εἰς τὸ «σχολεῖον Ἰθακησίου τινός, Γεωργίου Δενδρινοῦ» καλουμένου, καὶ ἐπαινουμένου ὡς Ἑλληνιστοῦ εὐδοκίμου καὶ πολυμαθοῦς.» Μετὰ δὲ τοῦτον ἐφοίτησεν εἰς τὸ διδασκαλεῖον ἐτέρου Ἑλληνιστοῦ, Χριστοδούλου Λεοντίου ἐξ Ἄρτης, ἀνδρός πεπαιδευμένου μὲν, τραχείος δὲ καὶ ἰδιοτρόπου, καὶ πολὺ τῶν ἠλοπιῶν συναδέλφων προέχοντος εἰς τὸ τῆς διδασκαλίας δυσμέθοδον. Παρὰ τούτων ὅθεν ἐκατέρων μικρὰ ὀφελήθη ἔτερος δὲ ἀνὴρ, οὐ μόνον κατὰ τὸ ἐυμέθοδον τῆς διδασκαλίας πολὺ τῶν ἄλλων διαφέρων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς ψυχῆς τὴν νευγένειαν καὶ τὸ διακαές τῆς φιλοπατρίας καὶ τὸ αὐστηρὸν καὶ ἀδιάφορον τοῦ χαρακτῆρος ἐν τοῖς πάλαιστα διαπρίπτω ἐμέλλε νὰ ἀναλάβῃ τοῦ παιδὸς τὴν πνευματικὴν ἀμόρφωσιν καὶ διέθνη τὴν θερμουργὸν αὐτοῦ φύσιν εἰς τὸν προορισμὸν τῆς. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦν ὁ Εὐστάθιος Στεφανίτης, μαθητῆς τοῦ Παλαμά Μεσολογγίτου. Οὗτος ὁ ἀνὴρ ἀνέλαβε τὴν ἐκπαιδαγωγίαν τοῦ νέου Ζαμπελίου. Τόσον δὲ προθυμότερον ἐνησχολήθη εἰς τὸ ἔργον καθ' ὅσον ἦτο καὶ πᾶνάδοχος τοῦ παιδός, καὶ ἠσθάνετο στενότερα τὰ πρὸς αὐτὸν πνευματικὰ καθήκοντα. Ἐπ' αὐτοῦ λοιπὸν ἐχειραγωγῆθη ὁ νεανίας εἰς τὸ μεγαλοπροπέεις ἄδυτον τῆς προγονικῆς φιλολογίας, ὑπ' αὐτοῦ ἐποτίσθη τῆς γλυκύτητος τῆς «ἐκ τῆς ἀναγνώσεως καὶ μελέτης τῶν προγονικῶν ἀριστοεργημάτων, καὶ ἤρθη ἡ ψυχὴ του εἰς θαυμασμὸν καὶ ἀμίλλαν.»

Ὁ γέρον Ζαμπέλιος ἐνδιδοῦς εἰς τὰς ἐνθέτους τοῦ Στεφανίτη προτροπὰς ἐσυγκατένευσε νὰ μεταβῇ ὁ Ἰωάννης του εἰς τὴν Ἰταλίαν πρὸς τελειοποίησιν τῶν μελετῶν καὶ ἐκμάθησιν ἐπιστήμης. Οὕτω τῇ 2 ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1804 ὁ Ἰωάννης μετὰ τοῦ συμπολίτου αὐτοῦ Μιχαὴλ Σικελιανοῦ διὰ ἰονικοῦ πλοίου μετέβη εἰς τὴν μουστραφῆ Ἰταλίαν.

Ἐν Ἑπτανήσῳ ἀρνησίπατρις δὲν ἐθεωρεῖτο ὁ ἀσπαζόμενος

τὴν ἰταλικὴν διάλεκτον, μάλιστα ἐκ τῆς μικρᾶς ἡλικίας ἐθῆ-
λαζον τὰ θέλητρα τῆς ἰταλικῆς ἐξευγενήσεως, ὅπως παι-
δαγωγηθῶσιν εἰς τὰ ἰταλικά γυμνάσια καὶ ἐν τοῖς Πανεπι-
στημίοις συμπληρώσωσι τὰς σπουδὰς. Οὕτω καὶ ὁ μικρὸς Ζαμ-
πέλιος δὲν περιεφρόνησε τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν. Ἄλλὰ εἰς
τὴν Λευκάδα ἀτελῶς καὶ ἀτάκτως τὴν εἶχε σπουδάσει οἶκοι,
διὸ ἠναγκάσθη τὸ πρῶτον ἔτος νὰ φοιτήσῃ εἰς τὸ γυμνάσιον
τῆς Βονωνίας. Τὸ ἐπιπλέον ἔτος ἤρξατο τῆς ἀκροάσεως τῆς Νο-
μικῆς ἐπιστήμης, εἰς τὸ τῆς Βονωνίας Πανεπιστήμιον. Ἀσχο-
λούμενος ὅμως εἰς τὴν σπουδὴν τῆς νομικῆς δὲν παρημέλει
καὶ τῆς δι' ἄλλων μαθημάτων καλλιέργειας τοῦ πνεύματος,
καὶ μίαν ὥραν, ὡς αὐτὸς γράφει, ἐκάστης ἡμέρας εἶχε ἀφιε-
ρωμένην εἰς τὴν μελέτην τῶν συγγραφέων τῆς ἀρχαιότητος.
Ἐν Βονωνίᾳ συνέδεσε φιλίαν μετὰ τοῦ Ἰωάννου Κωλέττου
καὶ Θεοφίλου Καίρη, ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τοῦ μὲν τὴν ἱατρικὴν
σπουδάζοντος, τοῦ δὲ εἰς τὰ τῆς Θεολογίας ἀσχολουμένου.
Μετὰ τριετὴ μελέτην μετέβη πρὸς μείζονα τελειοποίησιν τῶν
σπουδῶν του εἰς Πίζαν, ὅπου ἐσχέτισθη μετὰ τοῦ περιπαλή-
του νομοδιδασκαλοῦ Καρμινιάνου καὶ τοῦ καθηγητοῦ τῆς
φιλοσοφίας Σακκέτου.

Ἀποπερατώσας τὴν σπουδὴν τῆς ἐπιστήμης ἔδωκε τὰς
νεομισθίας ἐξετάσεις καὶ ἔτυχε διδακτορικοῦ διπλώματος
ἀριστεύσας. Ἐκ Πίζης μετέβη εἰς τὴν Παβίαν, ἐν ἣ δια-
μείνας χρόνον τινά, ἐπορεύετο συγχρόνως καὶ εἰς τὰ Μεδιό-
λανα. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀπέκτησε τὴν φιλίαν τοῦ ἐνδόξου
ἐπιστήμονος Ῥομανιόζης, παρὰ τοῦ ὁποίου πολὺ ὠφελήθη εἰς
τὰς ἐπιστημονικὰς μελέτας του. Ἐνταῦθα ἐγνώρισε καὶ τὸν
μέγαν ποιητὴν Μόντην, ὅστις, δυστυχῶς εἶχεν αἰσθημάτων
δουλοπρεπῆ καὶ χάριν συμφέροντος ὕμνησε καὶ τοὺς τυράννους
τῆς πατρίδος του, διὸ δικαίως σήμερον ἡ ἐλευθέρᾳ Ἰταλίᾳ
δὲν τὸν ἐκτιμᾷ. Δὲν ἀρκεῖ ἡ ἐξοχος διάνοια, ἀπαιτεῖται αἰ-
σθημα γενναῖον, ἀφιλοκέρδεια, καὶ ἀπροσίσις μέχρι θυσίας διὰ
τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος. Τί ὠφελεῖ νὰ εἴνε τις μεγαλοφυῆς
ἂν διὰ τῆς μεγαλοφυΐας του δὲν γίνεται ὠφέλιμος εἰς τὴν
πατρίδα του; Διὸ ὁ Ζαμπέλιος ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν τοῦ
Μόντη μόνον φιλολογικῶς ὠφελήθη. Ὁ νέος Λευκάδιος ἠ-
σθάνετό τι ἐν τῇ καρδίᾳ, ὅπερ μετὰ τῆς συναναστροφῆς τοῦ
ἀφιλοπάτριδος Μόντη, δὲν ἐξεγείρετο. Εὐτυχῶς ἐν τῇ πόλει
ἐκείνῃ γνωρισθεὶς καὶ φιλίαν συνάψας μετὰ τοῦ Ἑλλήνου Φω-
σκόλου, ἀνδρὸς σπανίων ἀρετῶν πεπρωτισμένου καὶ φιλοπα-
τρίδος ὑπὲρ τὸ δέον ἀξιολόγως ὠφελήθη. Τοῦ Φωσκόλου καὶ
τοῦ Ζαμπελίου τὸ ἰδιαιτὸν ἦτο ἡ πατρίς, ἡ καταστροφὴ
τῶν τυράννων, ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς ἀνθρωπότητος ἐκ τοῦ
ζυγοῦ. Ἄλλὰ ὁ Φώσκολος ἦτο τότε ἀνώτερος κατὰ τὴν ἡλι-
κίαν καὶ τὴν πείραν καὶ τὴν μάθησιν καὶ οὕτως ἐγένετο ὁ
ποδηγητής, ὁ Ἀπόλλων τοῦ Ζαμπελίου. Ὁ Ἰωάννης Ζαμ-
πέλιος ἀυτοβιογραφούμενος λέγει. «Ὁ Φώσκολος, ὁ ἐξοχος οὗτος ποι-
ητής μοὶ διέδωκε πῦρ ἑλληνικόν, ἐξερχόμενον ἐκ τῶν τά-
φων του. Ὁ ἦχος τῆς σάλπιγγός του ἀνήγειρεν ἐκ τοῦ ὕ-
πνου τοῦ θανάτου τὴν ψυχὴν μου. Ἡ ἐνεργὸς ἀρμονία τῶν

ἰταλικῶν αὐτοῦ στίχων μὲ ἔκαμε συνεχῶς νὰ φέρω εἰς τὴν
φαντασίαν μου τοὺς σπινθηροὺς τοὺς ἐξαστράπτοντας ἀπὸ
τὰ κράνη καὶ τὰ τροχισμένα ξίφη τῶν Μαραθωνομά-
χων, νὰ βλέπω τὰς σκιὰς, αἰτίνες ξιφῆρες ἐζήτουν τὴν
μάχην ὑπὲρ ἐλευθερίας εἰς τὰς Πλαταιάς, καὶ ν' ἀν-
τηγῶσιν εἰς τὰ ὠτά μου ἡ ποδοβολή καὶ ὁ χρεμετισμὸς
τῶν ἵππων, ὁ κρότος τῶν φαλάγγων καὶ τὰ πολεμιστήρια
ἄσματα τῶν συμπλεκόμενων μὲ τοὺς πολεμίους. Τὸ ἐξο-
χον ποίημα τοῦ Φωσκόλου οἱ Τάφοι ἐξήναψαν τὴν ποιητι-
κὴν φλόγα τοῦ ἡμετέρου Ζαμπελίου, ἀλλὰ καὶ ὁ διαπρητής
τῆς Ἰταλίας πολίτης Σιλβίος Πέλικος μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν
τῶν Τάφων ἠσθάνθη καὶ αὐτὸς ἐξανάπτουσαν ἐν αὐτῷ τὴν
ποιητικὴν φλόγα. Ὁ Γαριβάλδης εἶπεν ὅτι οἱ Τάφοι εἶνε
ὠφέλιμος ἀνάγνωσμα καὶ ὁ Βύρων μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν
ἐκλαυσεν ἐκ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ (*).

Ὁ Ζαμπέλιος ἐν Ἰταλίᾳ εὔρε καὶ ἕτερον φιλόπατριν καὶ
ἐξοχον ποιητὴν δυναμένον νὰ τὸν ὠφελήσῃ διὰ τῶν συμβου-
λῶν του καὶ νὰ τῷ ἀνάψῃ τὴν φλόγα τὴν ἠσθάνετο. Ὁ μέγας
οὗτος ἀνὴρ ἦτο Ἰταλός, ὁ Βίκτωρ Ἀλφιέρης.

Ἡ ἰταλικὴ τραγωδία μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἀλφιέρη ἦτο
ἀναξία μεγίστης προσοχῆς. Ὁ Ἀλφιέρης ἔδωκεν εἰς αὐτὴν
ψυχὴν. Οἱ τύραννοι αὐτοῦ φαίνονται ὑπερβολικοί, ἀλλ' ἔπρεπε
νὰ ἦσαν τοιοῦτοι ἵνα προξενήσῃ ἐντύπωσιν εἰς τὸν ἰταλικὸν
λαὸν ὥστε ν' ἀφυπνισθῇ ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ ληθάργου καὶ ὑπε-
ρασπίσῃ τὰ δικαιώματά του. Ἐνεκα τῆς μεγίστης αὐτοῦ
φιλοπατρίας, ἐν ταῖς τραγωδίαις του τὸ πατριωτικὸν αἶσθημα
εἶνε ἀμίμητον.

Ἄς ἀκούσωμεν τί ὁ ἴδιος Ἰωάννης Ζαμπέλιος γράφει:
«Ἡ πρώτη παράστασις τοῦ Ἀλφιέρη, εἰς τὴν ὁποίαν παρευ-
ρέθη, ἦτον ἡ τοῦ Τιμολέοντος. Δὲν δύναμαι νὰ περιγρά-
ψω τὴν χαρὰν μου, τὴν ἐκστασίν μου, τὸν ἐνθουσιασμόν μου
τὰς συγκινήσεις μου, μηδὲ νὰ ἐκφράσω τὴν ταραχὴν, εἰς
τὴν ἑταλναντεῦθῃ ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ νύκτας
μετὰ τὴν ἀκρόασιν». Ὁ Ἑλληνας ἦρωας τῆς Κορίνθου, ἡ
ἀδούλωτος γλῶσσά του, τὸ ὕψος τῆς φιλοπατρίας του, ἕως
καὶ ὁ ἠρωϊκὸς ἱματισμὸς του καὶ αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα τῆς
διαγωγῆς καὶ ἀπαγγελίας του, προσέτι καὶ ἡ ἑλληνικὴ τοῦ
δράματος διεξαγωγὴν μὲ ἀφήρασαν εἰς γεγοητευμένην
τινὰ ζώνην ποιητικὴν, ἐνθα συγκεχυμένως μὲν ἀνεμειγνύετο
ἡ εἰκὼν τῆς πατρίδος μου μετὰ τῆς Ἰταλικῆς ἐξευγενήσεως.
τῆς δὲ παιδικῆς ἡλικίας αἱ ἀναγεννήσεις συνηρμύζοντο ἀνεκ-
πράστως πως ἐν τῇ καρδίᾳ μου μετὰ τῶν νέων αἰσθημά-
των καὶ ἀναγκῶν, τῶν ἀναφυσόμενων ἐν ἐμοὶ ὑπὸ τὴν ἐνε-
ργείαν τοῦ θεματοῦ. Ἐως τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἶχον μόνον

*) Μετὰ τοῦ Φωσκόλου διετήρηε ὁ Ζαμπέλιος ζωρὰν ἀλληλογραφίαν
περὶ διαφόρων φιλολογικῶν ἀντικειμένων καὶ περὶ ἐπανησιακῶν ἰδίως
πραγμάτων. Εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν ταύτην εἶδεν ὁ Ζαμπέλιος πολ-
λὴν σημασίαν, ἐπειδὴ μετὰ ἄλλους θρηνεῖ ἐν τῇ αὐτοβιογραφίᾳ αὐ-
τοῦ τὴν ἀπόλειαν τῶν ἐπιστολῶν, γενομένην κατὰ τὰ συμβάντα ἐν
Λευκάδι σεισμὸν τὴν 7 Ἰανουαρίου 1825.

ἀγαπήσει καὶ θαυμάσει τῆς προγονικῆς μου ἱστορίας τὸ πα-
ρηλθόν. Ἐκτοτε δὲ ἠγάπησα μέχρι λατρείας ἀντικείμενον
ἄκατον ἔτι καὶ ἀνεπίγνωστον, ἠγάπησα ἐνθέρμως, πυρετω-
σῶς τὸ ἐνεστὸς καὶ τὸ μέλλον τῆς πατρίδος μου. Προέγνων
δὲ τὴν δόξαν ἐκείνην, ἣτις ἐμελλέ ποτε νὰ τιμήσῃ τὴν νε-
ωτέραν Ἑλλάδα. τὴν δόξαν, ἣτις ὡς ἐν ὄνειρῳ καὶ διορά-
ματι, ἀνέτειλεν εἰς τὴν οἰστρηλατουμένην μου φαντασίαν.
Ἡ ἀνάγνωσις τῶν ποιητῶν καὶ λογογράφων μας εἶχεν ἀπο-
γράψῃ καὶ ἐμὲ εἰς τὸν κατάλογον τῶν παθητικῶν τῆς Ἑλ-
ληνικῆς μεγαλειότητος ἐραστῶν. Ἀπὸ τῆς παραστάσεως
ὅμως ἐκείνης συνησθάνθη ἐν ἐμαυτῷ τὴν ἐνεργείαν μου,
τὴν ἐλευθερίαν μου, ἀπηλλάχην πάσης παθητικῆς ἐκθειά-
σεως, ἐγενόμην θαυμαστής ἐνεργητικὸς. Ἐν ἐνὶ λόγῳ συνε-
γεύθη μετὰ τοῦ ποιητοῦ τὴν ἡδονὴν τῆς δραματοουργίας
καὶ συνέγνων ἀμυδρῶς ἐμαυτῷ τὴν δραματικὴν τάσιν μου.»

Ὁ Ζαμπέλιος ἐπιθυμήσας νὰ γνωρίσῃ καὶ προσωπικῶς τὸν
ἄνθρωπον ἐκείνον, ὅστις τόσην ἐπὶ τῆς ψυχῆς του ἔλαβεν ἐπιρ-
ροήν, μετέβη εἰς Φλωρεντίαν «Ἐπαλλεν ἡ καρδιά του, γρά-
φει ὁ ἴδιος ἐκλονοῦντο οἱ πόδες του, ὅταν εἰσελθὼν εἶδεν αὐ-
τὸν σοβαρᾶ τῇ μορφῇ ὑποδεχόμενον τὴν ἐπίσκεψιν. Ἀνεγι-
ώσασκε τὴν ὥραν ἐκείνην τὸν Ἀριστοφάνην, τὸν ὁποῖον δεῖξας
τῷ Ζαμπελίῳ καὶ ἀναγνοῦς αὐτὸς κατὰ τὴν προφορὰν τοῦ
Ἐράσμου, παρεκάλεσε καὶ ἐκείνον ν' ἀναγνώσῃ κατὰ τὸν ἰδι-
άζοντα τοῖς Ἑλλήσι τρόπον. Ἄμα δὲ ἤκουσε τὸ εὐχρον τῆς
νεοελληνικῆς προφορᾶς, τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἱλαρύνθη, τὰ
χεῖλη ἐμειδιάσαν καὶ λύσας τὸ σοβαρὸν τοῦ προσώπου, ἠσπά-
σατο τὸν νέον Ἑλληνα, καὶ ἱλαρῶς προσηνέχθη κατὰ τὸ ἐπί-
λοιπον τῆς συνδιαλέξεως. Δυστυχῶς ὁ Ζαμπέλιος ὀλίγον ὠφε-
λήθη ἐκ τοῦ μεγαλοφυοῦς ποιητοῦ καὶ πατριώτου Ἀλφιέρη,
καθὼτι οὗτος ἀπέθανε μετ' ὀλίγον.

Ἡ Ἰταλία ἠγάπησε τὸν Ζαμπέλιον ὡς ἠγάπησε καὶ ἄλ-
λους Ἑλληνας οἷον τὸν Μάριον Πιέρην, τὴν Ἰσαβέλην Θεο-
τόκην, τὸν Βονδιώλην, τὸν Μουστοζῶδην, τὸν Μάντζαρον, τὸν
Προσαλένδην, τὸν Δελθινιώτην καὶ πολλοὺς ἄλλους. Δὲν ἀνα-
φέρομεν μετὰ τῶν ὀνομάτων τούτων τὸν Φώσκολον, καθὼτι
ἡ Ἰταλία δὲν ἀγαπᾷ τὸν Φώσκολον, ἀλλὰ τὸν λατρεῖ.

Ἐν Ἰταλίᾳ λοιπὸν ἐκτίσαστο ὄνομα ἀνδρὸς λογίου ὁ Ζαμπέ-
λιος, ὥστε μάλιν τὸ τρίτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας
του ἄγοντα παρεκάλεσεν αὐτὸν ὁ καθηγητῆς Φραγκίσκος Σακ-
κέτης ν' ἀναλάβῃ τὴν διδασκαλίαν τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ
Λύκειον τῆς Λούκας, ἀλλὰ ἀπεποιήθη.

Ἀκολούθως μετέβη εἰς Παρίσιον ἐπὶ σκοπῷ νὰ γνωρίσῃ
προσωπικῶς τὸν φίλον του Κοραῆν καὶ ν' ἐπαυξήσῃ τὰς γνώ-
σεις του. Εἰς τὸν Κοραῆν καθυπέβη καὶ τὸ πρῶτον τῆς
μούσης του δοκίμιον, ζητῶν παρ' αὐτοῦ ὁδηγίαν. «Γράψον,
γράφον, εἶπε πρὸς τὸν νέον ὁ γέρον διδάσκαλος τοῦ Γένους,
γράφον, περιποιήθητι τὴν Μοῦσαν διὰ τῆς νέας γλώσσης
μας, καὶ θέρμανον τῶν ὁμογενῶν τὰ στήθη διὰ τὴν Ἀνά-
στασιν τῆς Πατρίδος.» Μετὰ ἐνός ἔτους διαμονὴν ἐν Παρίσιον
ἐπιστρέφει εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ μετ' οὐ πολὺ, μαθηθεὶς τὸν

θάνατον τοῦ περιλημένου αὐτοῦ πατρός, ἐξ ἀνάγκης δὲ ἔπρεπε
νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς τὴν Λευκάδα, ἐφ' ἣ ἀποπλεύσας ἐπὶ ζα-
κυνθιακοῦ πλοίου ἦλθε εἰς Ζακύνθον τῷ 1810 καὶ ἐντεύθεν
εἰς Λευκάδα μετέβη, ἣτις πρὸ μικροῦ εἶχε περιέλθῃ εἰς χεῖρας
τῶν Ἀγγλων.

Ἐν Λευκάδι ὁ Ζαμπέλιος ἔνεκα τῶν ἐλευθέρων αὐτοῦ ἀρ-
χῶν ἐπέσυρε τὴν δυσμένειαν τῶν Ἀγγλων, ἐφ' ἣ καὶ κατε-
διώχθη ὡς βοναπαρτιστής καὶ δημοεργέτης. Τῇ μεσολαβήσῃ
ὅμως τῶν συγγενῶν, ἐπαυσε νὰ κατ' αὐτοῦ καταδιώξῃ, ἀφ'
οὐ ἐπέστησαν πλέον περὶ τῆς εὐθύτητος τοῦ χαρακτήρος του.
Οὕτω διωρισθὴ δικαστῆς Λευκάδος. Μετὰ τρία ἔτη ὑπηρε-
σίας, παραιτηθεὶς κατώρθωσε νὰ λάβῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ Εἰσαγ-
γελέως. Ἡ φύσις του ὅμως τὸν εἶχε προικίσῃ μὲ τοιαῦτα
αἰσθητά, ὥστε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἔπρεπε ψυχῇ τε
καὶ σώματι νὰ ἀφιερῶθῃ εἰς τὴν πατρίδα, ἣτις ἠτομαζέτο
εἰς τὸν ἀγῶνα.

Τέσσαρα δὲ ἔτη πρὸ τοῦ ἀγῶνος ὁ Ζαμπέλιος ἐμύθησε τὰ
τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας καὶ ἀκολούθως προσηλύτισε πολλοὺς
συμπολίτας καὶ ἠπειρώτας Ἰπὲρ τὸ δέον περιποιήθη καὶ
ἐβοήθησε τοὺς ἀγωνιζομένους, παρεῖχεν ὄπλα καὶ ἐφόδια αὐ-
τοῖς ἐφ' ἣ συνετέλεσε τὰ μάλιστα εἰς τὴν ἐπανάστασιν.
Ἐξάλλος δὲ ἐψάλλε θούριον, ὃν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην
εἶχε συνθέσει, οὐ τινοῦ ἡ ἀρχὴ εἶνε.

Παῖδες Ἑλλήνων, ἦλθ' ἡ στιγμή
Νὰ κινηθῶμεν μιᾶ ὄρμῃ,
Συγχρόνως νὰ πηδῆσωμεν,
Μαζὺ νὰ πολεμήσωμεν.
Πρὸς δόξαν τῆς θρησκείας μας
Καὶ τῆς ἐλευθερίας μας.
Οἱ τύρανοί μας Ὀθωμανοί
Δὲν εἶνε, ὡς ἦσαν, τόσον δεινοί.
Ἡμεῖς δὲ καταλάβομεν
Τινοῦ γονεῖς ἐλάβομεν
Ὅλοι λοιπὸν ἄς σπεύσωμεν
Τοὺς Τούρκους νὰ φονεύσωμεν.

Ἐνῷ δὲ ὁ Ζαμπέλιος ἦτο ὅλως ἀφωσιωμένος εἰς τὸ τοῦ
ἄγῶνος, τῇ 7 Ἰανουαρίου τοῦ 1825 τρομερὸς σεισμὸς ἐκλό-
νισε καὶ κατέστρεψε τὴν Λευκάδα καὶ οὕτω μετὰ τῆς ἀπω-
λείας τῆς οἰκίας του, ὁ Ζαμπέλιος, συναπώλεσε τὰ ἐπιπλά,
τὴν βιβλιοθήκην καὶ ὅ, τι πλούτιμον εἶχε.

Τῷ 1826 προεβίβασθη ἀνώτερος δικαστῆς εἰς Κερκλλη-
νίαν, ὅπου μεταβὰς διέμεινε μέχρι τοῦ 1828. Κατὰ τὸ 1834
προήχθη εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν τῆς δικαστικῆς ἐν Ἐπτα-
νήσῳ ἐξουσίας, διορισθεὶς μέλος τοῦ ἀνωτάτου δικαστικοῦ
Συμβουλίου, τοῦ ἐν Κερκίρᾳ ἐδρεύοντος, ὅπου καὶ πανοικί
μετώκισεν. Εἰς τὸ ὕψιστον τοῦτο ἀξίωμα ἐμεινε δεκαεπτὰ
ἔτη καὶ βεβαρῶμενος τέλος ὑπὸ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς ἀσθε-
νείας, ἐζήτησε τὴν προσήκουσαν σύνταξιν του. Χάριν τῆς
ὑγείας του τῷ 1842 μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν ὅπου ἀνακου-
φισθεὶς ἀπὸ τῆς νόσου ἐπανῆλθε εἰς Κέρκυραν. Ἀπηλλαγμέ-
νος ὢν τότε τῶν δημοσίων ἀσχολιῶν ἀνευδρότως κατεγίνετο εἰς
μελέτας καὶ συγγραφὰς μέχρι τῆς 15 Μαΐου τοῦ ἔτους 1856,

ὅποτε δι' ὀζυτάτης ἀποπληξίας ἀπέθανε καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ἐν τῷ προαστείῳ Κερκύρας Ἀνεμομύλῳ ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου Ἰωάννου. Ἐπί δὲ τοῦ μνήματός αὐτοῦ ἀναγινώσκεται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή

Ἰωάννης Ζαμπέλιος
Λευκάδιος

Τὸ σῶμά σου ἐν εἰρήνῃ ἐτάφη
καὶ τὸ δρομά σου
ζήσεται εἰς γενεάς

Ὁ δὲ συμπολίτης αὐτοῦ μακαρίτης Ἰωάννης Σταματέλος ἐγραψεν εἰς τιμὴν τοῦ συμπολίτου αὐτοῦ, κατὰ μίμησιν τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον.

Μνάμα μὲν Ζαμπελίου Ἑλλάς· κεύθει δ' ὅστέα
γῆ Σχερίτης ἢ γὰρ δέξεται τέρμα βίου.

Πατρίς δ' ἱερὸν Σαπφούς ἄλμα· πλείστα δὲ Μούσαις
τέρψας, ἐκ πολλῶν καὶ τὸν ἔπαινον ἔχει (*).

Ὁ Ζαμπέλιος ὄχι μόνον ἦτο εἰλικρινὴς φιλόπατρις, ἀτρόμητος τοῦ ἀγῶνος προστάτης, εὐσυνείδητος λειτουργὸς τῆς Θείμδος καὶ τίμιος πολίτης, ἀλλὰ καὶ εἰς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, τῶν ἐργασθέντων ὑπὲρ τῆς γραμματολογίας τῆς πατρίδος, ἧτις διὰ ἀπεριγράπτων θυσιῶν ἠτοιμάζετο νὰ κηρυχθῆ ἀνεξάρτητος. Ὁ Ζαμπέλιος εἶνε ἐκ τῶν δρώντων προσώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἶνε ὁ δημιουργὸς τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν τραγωδίας.

Εἶδομεν ἀνωτέρω πῶσον ἡ εὐαίσθητος καρδιά του συνεκινήθη ἐκ τῆς παραστάσεως τῆς τραγωδίας τοῦ Ἀλφιέρου *Τιμολέων*, βεβαίως ὑπὸ τὸ κράτος τῆς συγκινήσεως ἐκείνης θὰ συνέγραψε τὴν πρώτην αὐτοῦ τραγωδίαν *Τιμολέων*, ἣν ἀφιέρωσε τῷ Κοραῖ. Ἡ πρώτη αὕτη τραγωδία του ἐδημοσιεύθη τῷ 1818 ἐν Βιέννῃ τύποις Ἰωάννου Σνείρερ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Τιμολέων Τραγωδία παρὰ Ἰωάννου Ζαμπέλιου Λευκαδίου*. Ἡ τραγωδία ἤρесе, παρεστάθη ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ ἀλλαχῶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ἰδοὺ περιεργίαι χάριν κρίσεις τινὰς τῶν συγχρόνων. Ὁ Κωνσταντῖνος Νικολόπουλος ἐν τῇ παρισιανῇ *Revue Encyclopedique* ἐγραφε « . . . On remarque dans cette pièce des beautés du premier ordre, qui décelent un homme de génie ». Ὁ δὲ Ρίξος Νερουλὸς ἐν τῷ *Cours de Littérature grecque moderne* ἀπεφαίνεται ὅτι « . . . cette pièce est conduite avec art ; les caractères sont fortement tracés, les péripéties bien combinées ; on y admire des traits ingénieux et brillants ; mais le style n'a pas toute la nationalité desirable, parce que l'auteur, enthousiaste de la littérature italienne, a trop habituellement imité la manière d'écrire d'Alfieri ».

*) Οἱ στίχοι οὗτοι ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ Ἀγαπίῃ Ζακύνθου τοῦ ἔτους Β' φυλ. 13, ἀλλὰ ἡμεῖς τοὺς δημοσιεύομεν κατὰ τὸ χειρόγραφον τοῦ αἰδιόμου λογιῶν Σταματέλου.

Εἰς τὴν ἀφιέρωσιν ὁ Ζαμπέλιος ἔλεγε τῷ Κοραῖ « . . . σκοπὸς μου εἶναι, νὰ περιποιηθῶ τὴν νεανίδα μας γλώσσαν, νὰ εὗρω εἶδός τι στίχου καὶ ὕφους τραγικοῦ, καὶ νὰ γράψω δι' αὐτῶν τραγωδίας· ἂν ἐπέτυχον ἢ ὄχι, εἶναι ζήτημα τὸ ὁποῖον ὑποβάλλω πρὸς σέ, καὶ πρὸς τοὺς λογιωτέρους τοῦ Γένους μας. Καὶ ἐὰν ἀκόμη δὲν ἐπιτύχω, μοὶ μένει ἡ κρῖσις εὐαρέστησις, ὅτι πρῶτος ἀνοίγω τὸ στάδιον, παρακινήθεις ἀπὸ δυνατὴν εὐνοίαν πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν δόξαν καὶ τὴν παιδείαν, καθ' ὅν καιρὸν ἤρξαντο νὰ θερμαίνωσι τῶν Ἑλλήνων τὰ στήθη . . . ».

Ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, ὁ Γεώργιος Καστριώτης καὶ ὁ Ρήγαν Φεραῖος*, συνεγράφησαν, καὶ ἐτυπώθησαν διαρκούντος τοῦ ἀγῶνος.

Τὸν *Ρήγαν Φεραῖον*, ἀφιέρωσε μάλιστα « τῇ Ἑλληνικῇ ἀναγεννήσει διὰ τὰς χρηστὰς ἐλπίδας » καὶ ἐν τῇ ἀφιέρωσει λέγει σὺν ἄλλοις ἀχαῖρα ὡς Ἀναγέννησις τῆς Ἑλλάδος. Σὲ ἐκ παίδων ἐπεθύμησα· σὲ ὄνειρευόμην ἡμέραν καὶ νύκτα. σὲ ἐζῆσα κ' ἠζῶσθην νὰ ἴδω μὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ ἀρχομένην καὶ τελειωμένην. Ἄς ἀποθάνω τώρα οὐδὲν μέλει μοι καταβαίνω εἰς τὸν τάφον εὐαρεστημένος διὰ τὰ παρελθόντα, καὶ εὐελπίς διὰ τὰ μέλλοντα . . . ».

Ἐπονται δὲ αἱ ἐξῆς τραγωδίαὶ κατὰ χρονολογικὴν τάξιν: *Μάρκος Βότσαρης*, *Ἰωάννης Καποδίστριας*, *Γεώργιος Καραϊσκάκης*, *Χριστίνα Ἀραγνωστοπούλου*, *Διάκος καὶ Κόδρος*, τὰς ὁποίας καὶ ἐδημοσίευσεν πάσας, πλὴν δύο τῶν τοῦ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσου καὶ τῆς *Μηδείας*, αἵτινες ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του.

Παντοῦ τῶν τραγωδιῶν ἐπικρατεῖ τὸ πάθος τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐκδηλοῦνται γενναῖα καὶ ὑψηλὰ ὑπὲρ τῆς πατρίδος φρονήματα, ἅπερ δίδουσι ζωὴν εἰς αὐτάς. Ἑλλείπει ἀληθῶς ἡ δραματικὴ δρᾶσις, ἡ περιπλοκὴ τῶν περιπετειῶν καὶ πράξεων, ἡ ποικιλία τῶν χαρακτήρων. Μάλιστα χαρακτήρες τινες, νομιζόμεν, ὅτι δὲν εἶνε τοῦ Ἀγῶνος, ἄλλοι δὲ ἀτελεῖς. Ἀλλὰ μεθ' ὅλων τῶν ἐλαττωμάτων τούτων καὶ ἄλλων αἱ τραγωδίαὶ θὰ εἶνε πάντοτε πολύτιμον ἀνάγνωσμα παντός Ἑλλήνος, ἔχοντος αἰσθήματα γενναῖα ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ἀδιάφορον ἂν καὶ ἐπ' τῆς σκηνῆς δὲν δύναται νὰ ἐπιζήσῃ.

Στίχον ἐξελέξατο ὁ ποιητὴς τὸν τρίμετρον ἱαμβικὸν ἀνομοιοκατάληκτον. Γλώσσαν δ' ἐξελέξατο τὴν μεσάζουσαν, οὔτε ἄκρατον Ἑλληνικὴν οὔτε τὴν τῆς χυδαίας τύρβης. Ὁ ἴδιος ποιητὴς λέγει « . . . γλώσσαν ἐσπούδασα εἰς τὰ βιβλία τῶν νέων μας συγγραφέων, εἰς τὰς συναναστροφὰς τῶν λογίων, καὶ εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ τὰς ἐξοχὰς τῶν Ἴονικῶν νήσων. Μοὶ ἔλειψεν ὅμως τὸ ἀναγκαϊότερον νὰ περιηγηθῶ τὰς ἐπαρχίας τῆς φίλης Ἑλλάδος, καὶ ὡς ὁ ἀρχαιολόγος περιεργάζεται μετ' εὐλαβείαν τὰ παλαιὰ τῆς οἰκοδομήματα, οὕτω καὶ ἐγὼ νὰ παρατηρήσω μετ' προσοχὴν τὰς διαφόρους τῆς διαλέκτους καὶ νὰ συναζῶ ἀπὸ τὰ στόματα τῶν χω-

*) Τὸν *Ρήγαν Φεραῖον* μετεφράσαμεν ἡμεῖς ἰταλιστί.

» ρικῶν, ὅσας παλαιὰς λέξεις καὶ φράσεις ἀρῆκεν ἐτι ὁ κκός τῆς Ἑλλάδος Δακίμων. Περιστάσεις ὅμως διάφοροι, δὲν συνεχώρησαν νὰ ἐκτελέσω καὶ κατὰ τοῦτο τὴν γνώμην μου. » Τὸ θεῖτρον ἡ γλώσσα βεβαίως πρέπει νὰ εἶνε ζῶσα, καθάρη, ἄνευ βαρβαρισμῶν καὶ χυδαῖσμων, καταληπτὴ εἰς πάσας τὰς τάξεις.

Ἐπάρχουσι δύο γνώμαι· ἡ μὲν ὅτι ὁ Ζαμπέλιος ἠκολούθησε δουλικῶς τὰ ἴχνη τοῦ Ἀλφιέρου, ἡ δὲ ὅτι μετὰ τοῦ ἰταλοῦ καὶ τοῦ Ἑλλήνος οὐδὲν κοινὸν ὑπάρχει. Ἡμεῖς ὅμως διακρίνομεν εἰς τὸν Ζαμπέλιον τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ἰταλικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἀλφιέρου. Διακρίνομεν ὅτι δὲν τὸν ἠκολούθησε δουλικῶς, ἀλλ' ὅτι ἠθέλησε νὰ γίνῃ ὁ Ἀλφιέρου τῆς Ἑλλάδος δῆλα δὴ διὰ τῶν τραγωδιῶν νὰ ἀνάψῃ πατριωτικὴν φλόγα εἰς τὰ στήθη τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ

ἅμα δὲ καὶ νὰ εἶνε δημιουργὸς Ἑλληνικῆς τραγωδίας. Εἰς τὸν Ζαμπέλιον εὐρίσκομεν καὶ τινα τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ Ἀλφιέρου. Σημειωτέον ὅμως ὅτι τινὰ τῶν ἐλαττωμάτων τῶν δύο τούτων μεγάλων πατριωτῶν εἶνε ἐνεκα τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ δι' ὃν ἐποιήθησαν. Διὸ τὰ ὀνόματα αὐτῶν δέον νὰ θαυμάζωνται ὡς τι ἱερὸν, ἀλλ' αἱ τραγωδίαὶ αὐτῶν δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσωσι εἰς ὑπόδειγμα τέχνης.

Πλὴν τῶν τραγωδιῶν, ἐποίησεν ὁ Ζαμπέλιος καὶ λυρικὰς ποιήσεις, ὧν τινὰς ἐδημοσίευσεν· περιέργον δὲ εἶνε ὅτι καὶ τινες ποιήσεις του προσκρούουσι εἰς τὸ σοβαρὸν αὐτοῦ ὕφος καὶ τὸν χαρακτῆρά του, ὡς φέρ' εἰπεῖν:

Ὡ τί τρέλαις, τί μωρίαίς,
Γράφω πρῶτα τραγωδίας,
Τώρα δὲ σὰν τὸ λαλῶ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ

Με τὴ λύρα τραγουδῶ
Μὴ κλαψοῦ μου Μελομένη,
Μίνης παραπονεμένη
*Αν χαϊδεύω τὴν Θαλίε
Εἶναι γιὰ τὴν συντροφία
Νὰ σοῦ πῶ ὅμως φανερά:
Μία ἰδέα ὄχληρά
Μοῦ γεμίζει τὸ κεφάλι,
Γιὰ τὴ μὴ καὶ γιὰ τὴν ἄλλη.
Μὴ ἀντί νὰ σὰς στολίζω
Με ματσούκια σὰς φυλίζω.

Ἰδοὺ καὶ ἄλλο!

*Ἠλθ' ὁ *Ἔρωσ καὶ μοῦ λέγει
— Τί ἔχεις κ' εἶσαι σκυθρωπός,
*Ἴσως σ' ἄφρηκεν ἡ Χλόη
Καὶ κατ' ἡγήθησε τρελός;
— Μ' ἐπρόδωσε, δὲ μ' ἄφρηκε,
Καὶ σὺ καλὰ τὸ ξέρεις.
— Ρῶδον ὅπου μαλάχτηκε
Κακὰ τὸ συνεφέρεται.

Εἰς πλείστας *Ἀθολογίας* δημοσιεύονται δύο ποιημάτια ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ζακμπίου. Τὸ αὐτὸ μέγιστον λάθος εἶδομεν καὶ εἰς τὴν *ρεωδέτην ἐπισημειωμένην καὶ βελτιωμένην* ἔκδοσιν τῆς *Ἀθολογίας* τοῦ κ. Ἀνέστη Κωνσταντινίδου (1888). Τῶν ποιηματίων τούτων τὸ μὲν ἀρχόμενον:

Γλυκοπέγγει, καὶ τ' ἄστρο τῆς αὐγούλας
Σημαδεύει πῶς ὁ ἥλιος προβαίνει.

εἶνε τοῦ μ. καρίτου κεφαλλήνος Σπυρίδωνος Σουδιᾶ καὶ ἐποιήθη ἐν Ζακύνθῳ δικαστοῦ ὄντος. Τὸ δὲ ἀρχόμενον:

Λευκὸ μου ῥόδο ποῦ ὠραῖα θ' ἀνοίξης
Ἀροσάτα φύλλα τῆ νῆα αὐγῆ

εἶνε τοῦ Ζακυνθίου λογιῶν Ἀντωνίου Μάττωση τοῦ γνωστοῦ συγγραφέως τοῦ *Βασιλικοῦ* (*).

Ὁ Ζακμπίος μετέφρασε καὶ τὸν *Ἀνακρέοντα*, ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἔτυχε νὰ ἴδωμεν τὴν μετάφρασιν. Κατὰ τὰς πληροφορίες ἃς ἐλάβομεν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Σταματέλον εἶνε ἐπιτυχής.

*Ἐκτὸς τῶν ποιήσεων συνέγραψε θρησκευτικὰ τινα γυμνάσματα καὶ διατριβὰς περὶ τοῦ Ἰαμβικοῦ τῶν τραγωδιῶν τοῦ στίχου, περὶ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης καὶ περὶ Ὁμήρου. Τὰς δύο δὲ τελευταίας διατριβὰς ἀνέγνωσεν εἰς τὴν ἐν Κερκύρα ἰδρυομένην τῷ 1845 *Ἐταιρίαν τῶν Φιλομαθῶν*, ἧς πρόεδρος ὑπῆρξεν ὁ πολὺς Μουστοζύδης. Ἐπίσης συνέγραψε καὶ τὴν *Ἀυτοβιογραφίαν* του, τὴν ὁποῖαν, ὅπως συμπληρώσῃ, σπουδαίας ἐρεύνας ἔκαμεν ὁ Ἰωάννης Σταματέλος, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐδημοσίευσε. Μέρους δὲ αὐτῆς κατεχώρησεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ

(*) Ἐπίσης δυστυχῶς εἰς τὰς ἀθηναϊκὰς *Ἀθολογίας* δημοσιεύεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Σολωμοῦ τὸ ποιημάτιον
ἄστραπὴ φωτιὰ νὰ πέσῃ
ἐνῶ εἶνε τοῦ μακαρίτου Γεωργίου Λαγγοῦδάρα. Ἐπίσης δὲν εἶνε τοῦ Σολωμοῦ τὸ ποιημάτιον «Σὰν τὴ σπιθαμὴ κρυμμένη στῆ στάχτη».

ἀείμνηστος Σπυρίδων εἰς τὴν *Βιογραφίαν*, ἣν συνέγραψε διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν τραγωδιῶν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Σεργίου Χ. Ραρτάνη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1860. Ὅτι ἡ ἐν λόγῳ *βιογραφία*—ἀνωνύμως δημοσιευμένη—εἶνε τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σπυρίδωνος, τὸ ἐπιβεβαιώσεν ἡμῖν ὁ ἴδιος ἐκδότης Ραρτάνης. Ἐκ τῆς ἀξιολογού ταύτης βιογραφίας ἠρύσθημεν καὶ ἡμεῖς εἰδήσεις τινὰς βιογραφικὰς.

Ἐκ Ζακύνθου 1890

Σ. δὲ ΒΙΑΖΗΣ.

ΤΟ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ ΤΟΥ ΒΙΝΖΕΡ ΑΠΟ ΤΟΥ ΝΙΓΕΙΡΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΟΛΠΟΝ ΤΗΣ ΓΟΥΙΝΕΑΣ

Ἐκτὸς τοῦ δικαστικοῦ ἐξερευνητοῦ Στάνλεϋ, ὃν σήμερον ἐπαξίως θαυμάζει σύμπας ὁ πεπολιτισμένος κόσμος διὰ τὸ ἐπιχειρηθὲν θαυμασιον ταξίδιον εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἕτερος τολμηρὸς περιηγητὴς ὁ Γάλλος ἀξιωματικὸς *A. Z. Βινζέρ* ἔφερον εἰς πέρας πρὸ ἐνός ἔτους λίαν ἐπικίνδυνον ταξίδιον, ἀπὸ τοῦ *Νιγείρος εἰς τὸν κόλπον τῆς Γουίνεας*. Δυσκόλως δύναται νὰ πιστεύσῃ τις, πῶς μεθ' ἐνός ὑπέρτου καὶ ἐννέα μόνον ἰθαγενῶν κατώρθωσε νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰς μεταξὺ τοῦ ἄνω καὶ κάτω Νιγείρος ὑπαρχούσας ἐκτεταμένας χώρας, ἃς μέχρι τοῦδε οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ τίνι τρόπῳ ἠδυνήθη νὰ ἐπιβληθῇ τοῖς ἀγρίοις, οἵτινες ἀνηλεῶς θανατοῦσι πάντα ξένον ἐπισκεπτόμενον τὴν πατρίδα των. Καὶ ὅμως γεγονός ἀναντίλεκτον εἶνε, ὅτι ἡ παράτολμος ἐπιχειρήσις ἐπεκινήθη αἰσίως ἐντὸς δύο ἐτῶν καὶ ὁ Βινζέρ σήμερον συγκαταριθμεῖται μετὰ τῶν πρώτων ἐξερευνητῶν τῆς Ἀφρικῆς.

Τύπος ἀκραίφου πατριώτου εἰς μυρίας ὑπεβλήθη κακουχίας, ὅπως καταστῆσιν γνωστὸν τὸ ὄνομα τῆς Γαλλίας, περὶ τῆς ὁποίας εὐμενῶς ἠμιλοῦσι σήμερον οἱ τὰς χώρας ἐκείνας κατοικοῦντες ἄγριοι λαοί.

Βίαν δὲν μετεχειρίσθη πρὸς τοῦτο, ἀλλ' ὡς σύμβολον τῆς κατακτήσεώς του, εἶχε πάντοτε τὰς λέξεις *Pax et Libertas*, τὴν *Εἰρήνην* καὶ τὴν *Ἐλευθερίαν*. Γνώστης δὲ ὢν τῆς γλώσσης τῶν ἰθαγενῶν καὶ ἐφοδιασμένος δι' ἀπειραρίθμων δώρων πρὸς ἐκπληξιν καὶ θαυμασμόν τῶν μαύρων, περιήλθεν ἀγρίας χώρας ἐν αἰς πρὸ αὐτοῦ εὖρον τὸν θάνατον ἕτεροι ὀδοιπόροι κατασφαγέντες ὑπὸ τῶν ἐγγυρίων.

Τὴν 20 Φεβρουαρίου 1887 ἀνεχώρησεν εἰς Δάκαρ καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βάκελ, ὅπου διωργάνωσε τὰ τοῦ ταξιδίου του. Τὴν ἀπὸ Βάκελ εἰς Βαμμάκὸ ὁδὸν, προφυλαττομένην ὑπὸ ἰσχυρῶν στρατιωτικῶν σταθμῶν, διήλθεν ἄνευ τινος ἐπιεσοδίου. Εἰς Βαμμάκὸ ὑπαρχοῦσι δύο ὁδοί, ἡ μὲν φέρει εἰς τὰ Κράτη τοῦ Ἀχμαντοῦ, ἀρχηγοῦ τοῦ Σεγκοῦ, ἡ δὲ εἰς τὰ τοῦ Σαμοῦ. Ἐπρότιμυσε νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν δευτέραν, ἐλπίζων νὰ τύχῃ

μεγαλειτέρων περιποιήσεων ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως Σαμοῦ, ἀλλ' ἠναγκάσθη ἐπὶ πολλοὺς μῆνας νὰ περιμείνῃ, ὅπως λάθῃ παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν νὰ πορευθῇ διὰ τῆς χώρας του. Τρίτην ἤδη φοράν διήλθε τὸν Νιγείρα, ἀφίκετο εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Βαουλέ καὶ ἦλθεν εἰς Σικάζο, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Σαμοῦ ἐπολιόρκει τὴν πόλιν ὑπερασπιζομένην ὑπὸ τοῦ Τιεβᾶ. Μάτην ἠθέλησε νὰ συμφιλίωσῃ τὰ ἀντιμαχόμενα μέρη ὁ Σαμοῦ ἄνθρωπος ματαιόδοξος καὶ ὑπεροπτικὸς οὐδεμίαν ἐδέχετο συνδιαλλαγὴν, ἂν μὴ πρότερον ἐκόμιζε μεθ' ἐκτουτοῦ, ἐπιστρίφων εἰς τὸ Κράτος του, τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀντιπάλου τοῦ Τιεβᾶ! Ὁ στρατὸς τοῦ Σαμοῦ εἶχε διαφόρους ἀρχηγούς, ἕκαστος τῶν ὁποίων διώκει ἀόριστον ἀριθμὸν στρατιωτῶν καὶ οὐδὲν ἐνταῦθα ὑπαρχοῦσιν, ὡς εἰς τοὺς τακτικούς στρατοὺς, τάγματα καὶ λόχοι. Ἡ σάλπιγξ καὶ τὸ σείστρον, μουσικὸν τι ὄργανον τῶν Ἀσιατικῶν, εἰσι τὰ ὄργανα δι' ὧν συνονοῦνται ἐκτὸς τούτων ἔχουσι λευκὰς σημαίας ἃς μεταχειρίζονται μᾶλλον διὰ τὴν συνάθροισιν τῶν στρατιωτῶν καὶ διὰ τὰ προστάγματα, ἢ ὡς ἔθνηκὸν σύμβολον. Ὁ μαῦρος τῶν μερῶν τούτων ἀγνοεῖ τὸ παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς ὑπάρχον αἶσθημα τῆς τιμῆς ὑπὲρ τῆς σημαίας, οὐδέποτε δὲ ἠθέλει θυσιάσει τὴν ζωὴν του ὑπὲρ αὐτῆς! Ὁ Βινζέρ διελθὼν νύκτα τινὰ ἐν τοῖς στρατεύμασι τῶν μαύρων σημειοὶ τὰ ἐξῆς λίαν ἀξιοπεριέργα:

Τὴν δεκάτην ἢ ἐνδεκάτην, ὁπότεν σημάνη τὸ σείστρον, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ Σαμοῦ φωνάζουσι ὡς ἐλαφοειδῆ ἄγριμαῖα, διασπείροντες τὸν φόβον εἰς τοὺς ἀγνοοῦντας τὸ αἶτιον τῶν ὠρυγῶν τούτων. Κατόπιν, ἡσυχίας γενομένης, οἱ στρατιῶται τοῦ Τιεβᾶ ἀποκρίνονται δι' ἐνός χροῦ προφερομένου συγχρόνως δι' ἰσχυρῆς φωνῆς. Οὕτως ἐκατέρωθεν ἔννοουν τὴν δύναμιν τοῦ στρατεύματος καὶ ὅτι ἀνδρικὰ στήθη ἐξέβαλον τὰς φωνάς. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐν τῷ στρατοπέδῳ συμβαίνεισι ταραχαί, ἃς προκαλεῖ ἡ σύλληψις κατασκόπου ἢ κλέπτου ἀφαιροῦντος τὰς τροφὰς τοῦ συστρατιώτου του. Εὐθύς τότε πανταχόθεν ἀρχίζουσι οἱ πυροβολισμοὶ καὶ οὐδέμια πλέον ἀσφάλεια ὑπάρχει, ἂν καὶ εὐρίσκειται τις εἰς φιλικὸν στρατόπεδον.

Ὁ ἀτρόμητος ὀδοιπόρος ἐγκαταλιπὼν τὸν Σαμοῦ καὶ τὰς ἀπεράντους αὐτοῦ χώρας, διηυθύνθη εἰς Τεγκρέλα, ἐπὶ ἐπτὰ ὀλοκλήρους ἡμέρας ταξιδεύσας ἄνευ ὁδηγοῦ ἐγκαταλειμμένην χώραν, ἧς οἱ ὁδοὶ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ φυτειῶν. Τινὲς τῶν ἀνθρώπων του μικρὸν τῆς συνοδίαις ἀπομακρυνθέντες, ἐκινδύνευσαν νὰ περιπλανηθῶσιν ἐντὸς τῶν ὑψηλῶν χόρτων ὧν τὸ ὕψος ἦν 5 μέτρων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων μετὰ μεγίστης δυσκολίας δύναται τις νὰ βαδίσῃ.

Ἐκ Τιογκ—χι ἀνεχώρησε μετὰ δύο ὁδηγῶν, ἐγκαταλιπὼν αὐτὸν εἰς τὸ χωρίον Τιογκχινιμέ, 4 χιλιόμετρα μακρὰν τῆς Τεγκρέλας, ἣν δὲν ἠδυνήθη δυστυχῶς νὰ ἐπισκεφθῇ. Τὴν ὁδοὴν ἐσπερινὴν ὦραν ἠναγκάσθη, ἐν βαγδάξ βροχῇ, νὰ ἐπιστρίψῃ εἰς Τιογκ—χι μετὰ τῶν ζώων καὶ τῶν κεκμηκότων ἀνθρώπων του ὀδοιπορησάντων 25 χιλιόμετρα μέσῳ τῶν ὑψηλῶν χόρτων, φέρων μεθ' ἐκτουτοῦ δύο πολεμικὰ ὄπλα,

ἓνα κυνηγετικόν, τὸ περίστροφόν του καὶ τέσσαρα πιστόλια ἐκπυροσκοροῦντα διὰ πυρολίθου.

Ἐλλείπει, ἐννοεῖται, ὁδηγῶν βραδέως ἐπεχείρησε τὸ ἐπίπονον τοῦτο ταξίδιον, οἱ δὲ ἐγκαταλείψαντες αὐτὸν ἐπέστρεψαν εἰς Τιογκ—χι καὶ διηγήθησαν τὸν μέγαν κίνδυνον ὃν διέτρεξαν νὰ κατασφαγῶσιν ὑπὸ τῶν μαύρων, μόλις προσθάσαντες διὰ τῆς φυγῆς νὰ σωθῶσιν, ἀφῆσαντες τὸν δυστυχῆ ξένον εἰς τὰ ἄγρια ἐκεῖνα μέρη, ἔνθα βεβαίως θὰ ἐδολοφορήθη μετὰ τῶν ἐννέα συντρόφων του. Ἡ θλιβερὰ αὕτη εἰδήσις μετ' ἐπιτάσεως διαδοθεῖσα ἐγένετο πιστευτὴ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Γαλλίαν, ἡ δὲ ἀτυχῆς μήτηρ του ἐπὶ 6 μῆνας ἐπένησε τὸν ψευδῆ θάνατόν του.

Δέκα πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν εἰς Τιογκ—χι ἐπάνοδόν του, διήλθεν τὸ Βαγκὸ καὶ ἀφίκετο αἰσίως εἰς τοὺς Σενούρους τοῦ Φούρου. Ἐκ τῆς φυλῆς ταύτης σχηματίζονται τὰ Κράτη τοῦ Τιεβᾶ, ἡ Φολλόνα, ἡ Τεγκρέλα καὶ μέρος τοῦ Οὐοροντογκοῦ. Οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν τούτων, ἂν καὶ πρὸ πολλοῦ διατελοῦν εἰς συνάθειαν μετὰ τῶν κατοικούντων τὰ Κράτη τοῦ Σαμοῦ Μανδῆς, ἔχουσι ὅμως ἰδίαν γλώσσαν σχεδὸν μονοσυλλαβικὴν. Μεγάλως ἐποηῶσαντο προόδους εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν μεταλλουργίαν, κατασκευάζοντες χύτρας, τήγανα καὶ λέβητας ἐξ ἐσφυρηλατημένου αὐτοτελοῦς σιδήρου· πρὸς δὲ τὰ πῆλινα αὐτῶν σκευὴ εἰσι λίαν ἀξιόλογα, ὑπὸ ἐποψίν κοσμητικῆν.

Ὁ ἐνταφιασμὸς παρὰ τοῖς Σενούροις εἶνε κομικώτατος. Τὸ χωρίον καὶ τὰ περίξ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τινὸς ἄγρουσι μεγάλην ἐορτήν. Οἱ ἰθαγενεῖς πυροβολοῦσιν, πίνοντες ἀφθόνως ζύθον ἐκ κέγγρου, οἱ δὲ μουσικοὶ σπεύδουσιν ἐπὶ τόπου, ὅπως διασκεδάσωσι τοὺς τεθλιμμένους συγγενεῖς καὶ φίλους οἱ ὁποῖοι, ἐν χοροῖς καὶ ὀργανοῖς προπέμπουσιν τὸν προσφιλεῖ των νεκρὸν εἰς τὴν τελευταίαν αὐτοῦ κατοικίαν. Ἡ κρεπάλη αὕτη διαρκεῖ 4 ἢ 5 ἡμέρας περὶ τὸ πτώμα παρ' ᾧ θέτουσιν ἐδέσματα καὶ ποτὰ καὶ μετὰ ταῦτα τελεῖται ὁ ἐνταφιασμὸς. Περιτυλίσσοντες τότε τὸ σῶμα ἐντὸς λευκῆς ὀθόνης, καλυπτουν αὐτὸ διὰ ψάθης καὶ θέτουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς δύο βωμαλείων ἀνθρώπων, ὧν προηγούνται κλαυθμηρίζουσαι γυναῖκες, κρατοῦσαι διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς οὐρανὸν βοῶς ἢν κινουσι σχεδὸν ῥυθμικῶς.

Τριακοντα ἡμέρας διαμείνας εἰς Φούρου, διέβη κατόπιν τὸν δυτικὸν βραχίονα τοῦ Κομοῦ ποταμοῦ ἐκβάλλοντος εἰς τὸν κόλπον τῆς Γουίνεας καὶ τὴν 20 Φεβρουαρίου 1888 εἰσῆλθε πανηγυρικῶς εἰς Κόγκ. Δύο ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως ταύτης τὸ ἔδαφος εἶνε ἀκαλλιεργητὸν καὶ ἄγονον, ἐξαντληθὲν ἐκ τῆς ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας καλλιέργειας. — Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὁ Βινζέρ παρατήρησεν, ὅτι οὔτε σκιά κἄν λόφου φαίνεται! ἡ δὲ ἐπὶ ὅλων τῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν σημειουμένη ὄροσειρὰ τοῦ Κόγκ μόνον ἐν τῇ φαντασίᾳ περιηγητῶν τινα ὑπῆρξεν, ἐσφαλμένης περὶ τῆς τοποθεσίας ταύτης λαθόντων πληροφορίας.

Ἄμα τῇ ἐμφανίσει του οἱ μαῦροι ἔδραμον εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ μετὰ περιεργεῖς βλέποντες πρώτην φοράν

Ευρωπαϊόν επισκεπτόμενον τὴν πατρίδα των. Ἐχρειάσθησαν στιβαροὶ βραχίονες, ὅπως ἀπομακρύνωσι τὰ πλήθη, ἃ ἐκώλυον τὴν διάβασιν. Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας ἀφίκετο εἰς τὴν πλατείαν τῆς ἀγορᾶς, ὅπου εὖρε καθήμενους ὑπὸ τὰ δένδρα, τὸν βασιλέα Καραμοκχο-ουλέ καὶ τὸν διοικητὴν τῆς πόλεως Διαραουαρού οἱ ὅποιοι ἐξαιρετικὰς ἐπεδαφίλευταν αὐτῷ τιμὰς καὶ περιποιήσεις. Τὴν ἐπαύριον τῆς ἀφίξεώς του, ὁ Βασιλεὺς καὶ οἱ πρόκριτοι προσεκάλεσαν αὐτόν, ἵνα ἐξηγήσῃ δημοσίᾳ τὸ αἴτιον τῆς εἰς Κόγκ ἐλεύσεώς του. Ὁ Βινζέρ μετὰ προσηνείας καὶ χάριτος ὠμίλησε περὶ τῆς Γαλλίας, περὶ τῶν ἐν Νίγειρι κτίσεων αὐτῆς καὶ περὶ τῆς ἰθρύσεως ἰσχυρῶν σταθμῶν ἐξασφαλίζόντων τοὺς ταξειδεύοντας ἐμπόρους διὰ τῆς μεγάλης ὁδοῦ, τῆς ἐνούσης τὴν Σενεγάλην μετὰ τοῦ Νίγειρος. Ἡ θέσις τοῦ ἀγορητοῦ ἦν δυσχερὲστατὴ ὥρηνε, πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων, λίαν τεχνικῶς νὰ καταδείξῃ τὰς φιλερηνικὰς διαθέσεις τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἐπιμελής τῆς συναΐσεως συνθηκῶν ἐμπορικῶν μετὰ τῶν ἀγνώστων τούτων χωρῶν. Ὁ μαῦρος Βασιλεὺς, ἐν ὀνόματι τῆς πόλεως πύχαριστήσεν αὐτόν ἐπὶ ταῖς δοθείσας ἐξηγήσεις ἐξ ὧν ἐγνώσθη ἡ τιμιότης καὶ ἡ εὐκρίνειά του· ὁ δὲ διοικητὴς τῆς πόλεως ἐφώδιξεν αὐτόν δι' ἐγγράφου παρέχοντος τὴν ἄδειαν, ἐλευθέρως νὰ διέρχεται παντοῦ.

Ἀναχωρήσας ἐκ Κόγκ ἐπισκέφθη ἀγρίους καὶ δεισιδαίμονας λαοὺς, διῆλθεν ἀγνώστους χώρας ἐν αἷς πολλαῖς ἐκινδύνευσε νὰ δολοφονηθῇ ὑπὸ τῶν μαῦρων καὶ μετὰ ἀπουσίαν ἑνδεκά μηνῶν ἐπανῆλθεν εἰς Κόγκ τὴν 5 Ἰανουαρίου 1889, ὅπου συνήνησε τὸν συμπατριώτην του Τρεϊχ-Λαπλὲν πεμφθέντα εἰς ἀναζήτησιν του ἅμα ὡς διεδόθη ἡ εἰδήσις τοῦ θανάτου του.

Κατὰ τὸ ἑνδεκάμηνον ταξειδίον του περιηγήθη τὴν χώραν τοῦ Μοσαί, ἔνθα ὁ Βουκαρὺ-Ναβά, ἀδελφὸς τοῦ Βασιλέως τοῦ Μοσαί καὶ διάδοχος τοῦ θρόνου, ὑπέδειξατο αὐτόν εὐμενέστατα. Πρὸς πίστωσιν μάλιστα τῶν φιλικωτάτων του διαθέσεων, ἐδώρησατο αὐτῷ δύο ὄραϊους ἵππους καὶ τρεῖς νεαρὰς γυναῖκας 20—25 ἑτῶν ἐκράσας τὸν διακαῆ πόθον του νὰ τὸν ἴδῃ νυμφευόμενον αὐτάς. Ὁ Βινζέρ εὐρέθη εἰς λίαν δυσχερῆ θέσιν ἀνγκραζόμενος, ὅπως μὴ δυσχερὲστῆσιν τὸν Βουκαρὺ-Ναβά, νὰ μεταβῇ ἀποτόμως ἐκ τῆς ἀγαμίας εἰς τριπλοῦν γάμον! Εὐτυχῶς κατῴρθωσε νὰ παρακάμψῃ τὸν σκόπελον τοῦτον συζεύξας, τῇ συγκαταθέσει ἐννοεῖται τοῦ δωρητοῦ, τὰς τρεῖς ἐπιλέκτους νύμφας μετὰ τριῶν ἐκ τῶν καλλητέρων συντρόφων του.

Πρὶν μεταβῆ εἰς Μοσαί ἐπισκέφθη τὴν χώραν τῶν Βοβὸς ἐν ἣ ὑπάρχει πόλις ἀριθμοῦσα 3—4 χιλιάδας κατοίκων, ὀνομαζομένη Σία ἢ Βοβο-διονλαζού. Εἰς ἵσην ἀπόστασιν κειμένη τοῦ Κόγκ καὶ Δζεννὲ χρησιμεύει ὡς κέντρον διαμετακομίσεως πολλοῦ λόγου ἄξιον. Καθ' ἑκάστην ἐπισκέπονται αὐτὴν χιλιάδες ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι φέρουσι ἄλλας προμηθεύομενοι ἀντ' αὐτοῦ κ.λ.α! ὑφάσματα καὶ χρυσόν. Τὴν πόλιν

1) «Κόλα ὀνομάζονται τὰ σπέρματα δένδρου τινος τῆς Γουίνιας,

κατακλύζουσι πλανόδιοι κουρεῖς, καθ' ὅδον ἐξασκοῦντες τὸ ἐπάγγελμά των, ἐπὶ ἀμοιβῇ 10—20 κορ: 2 κείροντες τὸν πώωνα καὶ ἐπαλείφοντες διὰ φοινικεῖου ἐλαίου τὸ κρανίον καὶ τὰς παρεῖας.— Ἐκτὸς τούτων, πληθὺς χαμινίων μετέρχεται πολὺ περιέργων ἐπάγγελμα. Ἄντι 4 κορὺ ἦτοι πενταλίπτου δι' ἕκαστον ἄτομον, κόπτουσι διὰ τινος ἀθλίας ψαλίδος ἰγχωρίου κατασκευῆς τοὺς ὄνυχας τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν μετὰ δὲ τὸ πέρας τῆς ἀλλοκότου ταύτης ἐργασίας παραδίδουσιν εἰς τὸν κύριον τὰ ἀπονυχίσματα, ἃ θάπτει οὗτος μετ' ἐπιμελείας ὑπὸ τινα γωνίαν!!

Ἐπὲρ τὸ θέον ἠθέλαμεν καταστήσει μακρὰν τὴν παροῦσαν περιληπτικὴν ἀφήγησιν τοῦ περιποδαῦστου ταξειδίου τοῦ Βινζέρ, ἂν διεξερχόμεθα ὅλας τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἐξερευνηθείσας πολυαριθμους χώρας. πλείστας τῶν ὁποίων διὰ συνθηκῶν, ὑπογραφαισῶν μετὰ αὐτοῦ καὶ τῶν ἰγχωρίων βασιλέων, ἐθήκεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς πατρίδος του ὡς π. χ. τὴν πλουσίαν καὶ μεγάλην χώραν τοῦ Κόγκ.

Εἰς ἡλικίαν τριακόντα καὶ δύο μόλις ἑτῶν ἐξηρῆνυσε τὰς χώρας ταύτας ἐπισύρας τὸν θαυμασμὸν ὅλου τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου καὶ ἰδίᾳ τῆς Γαλλίας ἔνθα μεγάλων ἠξιώθη τιμῶν ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως, τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, τῆς Γεωγραφικῆς ἑταιρείας τῶν Παρισίων καὶ λοιπῶν φιλολογικῶν κέντρων ὅπου τιμᾶται καὶ γειραίρεται ἡ πραγματικὴ ἀξία!

Ἄλλ' ἂν, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Βινζέρ, θαυμάζῃ τις τὸν γενναῖον στρατιώτην, τὸν ἀκατάβλητον ὁδοιπόρον, τὸν νεαρὸν ἐξερευνητὴν, ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ταξειδίου του ἐξ ἴσου θαυμάζει τὴν ἀρετὴν συγγραφικῆς, τὸν κομψὸν λογογράφον ὅστις καὶ αὐτὰ τοῦ βίου του, τὰ θλιβερώτερα ἐπεισόδια ἐκτίθησι μετ' ἀπερίττου χάριτος καὶ καλλιλογίας, ὅπως μὴ τρομάξῃ τὸν ἀναγνώστην, ἀλλὰ κρατῇ αὐτόν, μέχρι τέλους τοῦ ἐπιπόνου ταξειδίου του, πάντοτε φαιδρὸν καὶ χαροπὸν!

Κ. Δ. ΚΑΠΡΑΟΣ

ΕΣΠΕΡΙΝΟΝ ΑΣΜΑ ΤΟΥ SHUBERT

ΥΠΟ

GARMEN SILVA

[Συνέχεια καὶ τέλος]

Ἡ Λίτσα ἐπαναβλέπει νοερῶς δωμάτιόν τι ἐν Ἀϊδελβέργῃ. Αἱ ὕλοφρακτοὶ θύραι τοῦ ἐξώστου εἰναι ἀνοικταί. Εἰς τις

ὅ οἱ βοτανικοὶ διακρίνουσι διὰ τοῦ ὀνόματος *Ste reulia acuminata* — *Στερεουλία ἢ ἡξυφυλλός*. Ὁ κ Σ. Μηλιαράκης, ὅστις πάνυ εὐγενῶς παρέσχεν ἡμῖν τὰς δεούσας πληροφορίας περὶ τοῦ δένδρου τούτου, σημειοῖ τὰ ἐξῆς: «Τὰ σπέρματα ταῦτα ἔκαστα καὶ γκοῦρα — κ ἄ ρ α, ἔχουσι μεγάλην ἀξίαν καθ' ὅλην τὴν Ἀφρικὴν καὶ χρησιμεύουσιν ὡς νομισμα παρὰ τοῖς Νιγηρίταις. Μικαῶνται δὲ πρὸ τοῦ φαγητοῦ ἢ βίπτονται μεμασσημένα ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ὅπως δώσωσι εἰς αὐτὸ ἀάρεστόν τινα γεῦσιν πρὸς πόσιν. Εἶνε δὲ ταῦτα ὑπόπτικα. Φουγγόμενα δὲ παρέχουσι τὸν Καφέ τοῦ Σουδάν. Καθ' ὅλην τὴν βορείαν Ἀφρικὴν εἶνε πηγὴ ἐμπορίου, πρὸς δὲ καὶ εἰς τινὰς χώρας τῆς μεσημβρινῆς Ἀφρικῆς ἔνθα καλοῦνται *Russa*».

2) Κογχόλη μικρά, ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἀφρικανοῖς ἀντὶ νομισματοῦ.

κάθηται παρὰ τὸ κλειδοκύμβαλον καὶ ψάλλει. . . Αὐτὸς ὁ εἰς εἶναι τοσοῦτον γῆς ἢ τοσοῦτον ἀγαθὸς ὥστε τὸσον ἀστραπιαίως νὰ κατακτήσῃ τὴν παρθενικὴν καρδίαν τῆς Λίτζας;

Ἐψάλλεν ἐξαισίως, καὶ θὰ ἔχῃ ἀναμφιβόλως ἀγαθὴν καρδίαν αὐτός, τοῦ ὁποίου τὸ ἄσμα εἶνε τὸσον συγκινητικόν, ἐσκέπτετο ἡ Λίτσα. Ἄλλ' ὅτι ἐκεῖνος τὴν ἠγάπα, περὶ τούτου οὐδ' ὑπέθετε κἄν. Ἐγίνωσκε μόνον ὅτι ὑπὸ συμπαθείας κατεχόμενος, ἤρχετο καθ' ἐσπέραν ἵνα διὰ τοῦ ἄσματος τοῦ διασκεδάσῃ τὴν δυστυχῆ γυναικῆ, ἧτις ἀπετυφλοῦτο κατ' ὀλίγον, μεταβαίνουσα ἀπὸ ἱατροῦ εἰς ἱατρὸν, ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ζητοῦσα βοήθειαν καὶ θεραπείαν. Ὅτι ἐλλυον αὐτόν μᾶλλον οἱ ἀποστίλθοντες ὀφθαλμοὶ αὐτῆς καὶ τὸ θαλερόν αὐτῆς νεανικὸν πρόσωπον ἢ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκείνης, οἱ σκοτιζόμενοι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, τοῦτο οὐδέποτε τῇ ἐπήλθε κατὰ νοῦν.

Τὴν ἐσπέραν λοιπὸν ἐκείνην οὗτος ἐφάνη ἀκαταπόνητος. Ὅχι μόνον τῇ εἶχε παιζεῖ τεμάχια ἐκ τῆς *Winterreise*, ἄτινα εἶχον συνταράξει τὴν τυρλὴν, ἀλλ' εἰσέτι τῇ ἔψαλε πάντα τὸν ἐγκυκλιον τῶν *Mürlerlieder*. Ἐξω ἡ σελήνη διέχεε τὴν ἀργυρᾶν αὐτῆς λαμπρότητα ἐπὶ, οἰνοῖ χιονοσκεπῶν, ὑπὸ χαμαιμύλων καὶ μαργαριτῶν καταστρώτων ἐκτάσεων, καὶ αἱ ἀηδόνες, ὧν τὰ περιπαθῆ κελαδήματα ἐφθάνον μεχρι τοῦ *Nechar*, ἔψαλλον τὸν ἔρωτα.

— Ἐὰν δὲν ἐβαρύνθητε! . . . ἐὰν θέλετε νὰ ἐπαναλάβητε τὴν *serenata*! . . . εἶπε τότε ἡ τυρλὴ γυναικί.

Ἐκεῖνος παρετήρησε τὴν Λίτζαν, ἧτις ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ ἔκρου τοῦ κλειδοκυμβάλου.

— Ὡ! σὰς παρακαλῶ! θὰ μὲ ὑποχρεώσητε!

Ἄλλὰ πῶς συνέθε καὶ αἱ παρεῖαι αὐτῆς, τὸ μέτωπον καὶ ὁ λαίμος ἠρυθρίασαν τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ. Τούτο ἵνε δύσκολον νὰ εὐρέθῃ. Ἀλλως, εἰς μόνον τὴν ἔβλεπεν, ὅστις ἔψαλλε τὴν *serenata* ὡς *μόνον δύναται* ὁ ἔρως νὰ τὴν ψάλλῃ.

Ἡ Λίτσα ἠσθάνθη ἑαυτὴν λειποψυχοῦσαν, οἱ διαυγῆς ὀφθαλμοὶ τῆς καθηλώθησαν ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἔμενον ὡς γοητευομένη ὑπὸ ἐκάστης λέξεως, ἐκάστου φθόγγου. Ἐκεῖνος ἐβύθιζε τὰ βλέμματα του εἰς τὰ ἰδικά της χωρὶς ν' ἀποστρέφῃ αὐτά. Μεθὼ, ὡς καταπνιγόμενος ἐν τῷ κατακλύσαντι αὐτὸν αἰσθηματι, ἠγέρθη ἀποτόμως καὶ ἀπεχαιρέτισε τὰς δύο γυναῖκας!

— Διατί αὐτὴ ἡ βία; ἠρώτησεν ἡ τυρλὴ. Ἡ Λίτσα δὲν ἠδύνατο νὰ ὁμιλήσῃ.

— Ἐχὼ νὰ τελειώσω ἀκόμη πολλὰ πράγματα, ἀπῆνησεν ὁ μουσικός, ἐὰν θὰ λάβω μέρος εἰς τὴν αὐριανὴν ἐκδρομὴν. Καὶ ἀνεχώρησε.

Ἡ Λίτσα ἔλαβε καὶ αὐτὴ μέρος τῇ ἐπαύριον, ἐμπιστευθεῖσα τὴν μητέρα τῆς εἰς τὰς φροντίδας συγγενοῦς τινος προσφιλοῦς αὐτῆ· ἀλλὰ πῶς καθ' ὅδον συνέπεσε νὰ εὐρεθῶσι μόνον ἀμφότεροι εἰς τὸ ἐκ δρυῶν δάσος καὶ ἐκεῖνος λαθῶν αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας να τῇ ἐπανακλυθῶν περιπαθῶς αὐτὴν ἀσπαζόμενος: «Λίτσα! Λίτσα μου, Ὡραῖον μου βόδον. Ἄγγελέ μου, φιλάτη μου Λίτσα!» τοῦτο εἰσέτι ἄγνοεῖ καὶ αὐτὴ ἡ

ἰδία, οὐδεὶς δὲ ἠδύνατο νὰ γνωρίζῃ, ἀφοῦ οὐδένα μάρτυρα εἶχον ὑπὸ τὰς χλοεράς δρυὸς εἰμὴ δύο ἀηδόνες ἐρωτύλως κελλαδούσας . . .

Καὶ πῶς νὰ ἀναφέρῃ τοῦτο τῇ μητρὶ τῆς χωρὶς νὰ τὴν ταράξῃ; Ἡ Λίτσα ἐπέφθη καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην καὶ τὴν ἐπομένην Ἐκεῖνος ἦλθεν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἔψαλλεν ἐπιπαθῆ τὴν μαγικὴν *serenata* ἐνῷ ἐκείνη κατεχομένη ὑπὸ παραδόξου φόβου ἐμέμφετο ἑαυτῆς ἐπὶ τῇ δειλίᾳ τῆς.

Ἐφθασεν ἡ τρίτη νύξ καὶ ἡ μήτηρ τῆς κατελήφθη ὑπὸ φοβερᾶς ἀκινήσεως καὶ ὀρμίων πόνων τῶν ὀφθαλμῶν τῆς.

— Ὡ Λίτσα! τῇ ἔλεγεν, ἂν δὲν εἶχα Σὲ θ' ἀπέθνησκα. Δός μου τὸν λόγον σου ὅτι δὲν θὰ μ' ἀφήσης ποτέ. Ἄλλοτε ἠθέλες νὰ ἐμβῆς εἰς μοναστήρι, λοιπὸν, εἶνε ἱερὸν καὶ αὐτὸ εἶναι μία θυσία νὰ μένης πλησίον τῆς ἀσθενοῦς μητρός σου. Ἐγὼ δὲν θὰ ζήσω πολὺν καιρὸν ἀκόμη, καὶ τότε πλέον θὰ εἶσαι ἐλευθέρη. Εἰς αὐτὸ ὅμως τὸ ὀλίγον διάστημα μὴ με ἀφήνης Λίτσα μου! »

— Ὅχι, μητέρα, δὲν θὰ σὲ ἀφήσω.

Τῇ ἐπαύριον ἡ Λίτσα ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην:

«Περιλημένοι μοι,

Μὴ νομίζης ὅτι ἐνεκα δειλίας δὲν ὠμίλησα ἀκόμη εἰς τὴν μητέρα μου. Αἱ δύο νύκτες, τὰς ὁποίας διῆλθεν ἦσαν τὸσον κακαί, ὥστε ἤμην ἐν ἀγωνίᾳ καὶ ἐλυπούμην διότι ἐνῷ ἐγὼ ἤμην εὐτυχῆς, ἐκείνη ὑπέφερε. Τὴν παρελθούσαν νύκτα με ἔκαμε νὰ τῇ ὑποσχεθῶ ὅτι δὲν θὰ τὴν ἐγκαταλείψω μέχρι θανάτου τῆς.

Ἦτο δυνατόν νὰ τῇ ἀποφύγω τὴν μόνην αὐτὴν παρηγορίαν; Ἀλλὰ νομίζω ὅτι δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσω ἀπὸ σοῦ τὴν αὐτὴν θυσίαν, ἀφοῦ οὐδ' εὐγνωμοσύνην οὐδὲ νικηστικὴν στοργὴν τῇ ὀφείλεις.

Δέχεσαι, ἐξ ἔρωτος πρὸς με, ἀσθενῆ καὶ τυρλὴν μητέρα, καὶ θέλεις νὰ τῇ παράσχῃς μικρὰν θέσιν ἐν τῇ ἐστίᾳ μας; Τὸ ἐλπίζω, ἀφοῦ πάντοτε εἰδείχθης ἀγαθὸς πρὸς αὐτήν.

Μὴ ἀπαντήσης εἰς ταύτην μου· ἐὰν ἔλθῃς σήμερον καὶ ψάλλῃς τὴν *serenata*, θὰ τῇ ὁμιλήσω ἀμέσως, καὶ, πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς σου, καὶ τί εὐτυχία! Ἄλλ' ἐὰν ὅμως δὲν δύνασαι νὰ πράξῃς τὴν θυσίαν, ἦν σοὶ ζητῶ, μὴ ἔλθῃς. Τότε, ὕψαινε! — Οὐδέποτε θὰ δυσχερῆσθῶ ἐναντίον σου, ἀλλὰ θὰ μένω αἰωνίως πιστή.

Ἡ Λίτσα σου»

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν περιήρχετο τὸν κῆπον καὶ τὴν οἰκίαν κατεχομένη ὑπὸ ἀπεριγράπτου ταραχῆς. Διηυθέτησε μετὰ χάριτος τὸ δωμάτιον περικοσμησάσα δι' ἐργοχείρων καὶ ἀνθῶν τὸ κλειδοκύμβαλον, τὸ κάτοπτρον καὶ τὰ λοιπὰ ἐπιπλα.

Ἡ ἐσπέρα ἐπέγειε καὶ, κατέρυθος, ἐν παλμῷ ἐκτάκτῳ ἐφίστα τὸ οὐ; εἰς τὸν ἐλάχιστον ἦχον; ἀλλὰ τὸ προσφιλέ βῆμα δὲν ἀντήχει. Κατὰ στιγμὰς τῇ ἐφάνετο ὅτι ἡ καρδία τῆς ἔπαυε πάλ्लουσα, καὶ ὅτι ψυχρὸς σίδηρος διεπέρα ταύτην καὶ ἠεροάζετο ἐκ νέου. . . Πολλοὶ ἦλθον πρὸς ἐπίσκεψιν τὴν ἐπ-

πέραν εκείνην, ἡ δὲ μήτηρ τῆς ἡρώτα διατί ὁ νεαρός μουσικός δὲν ἦτο μεταξύ αὐτῶν

Νομίζω ὅτι ἀποσιάζει. Μοῦ εἶπεν ὅτι ἐσκόπευε νὰ κάμῃ ἔν ταξειδάκι· αὐτὰς τὰς ἡμέρας, εἶπεν ἡ Λίτσα διὰ φωνῆς καθαρᾶς καὶ βεβαίας.

Καὶ ἐξῆλθεν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου, διότι ἐφοβεῖτο μήπως λειποθυμήσῃ καὶ καταπέσῃ, τοσοῦτον ἰσχυρῶς ἐπαλλεν ἡ καρδιά της.

« Δὲν ἔρχεται! δὲν ἔρχεται! » ἤκουε τοὺς λόγους τοὺτους βομβοῦντας εἰς τὰ ὦτά της, ὡς ἐὰν ἐπρόφερον αὐτοὺς ὑψηλοφώνως.

Αἴφνης σιγηλὸς ψύθυρος ἀνῆλθεν ἐκ τοῦ κήπου:

— Λίτσα μου! Πρέπει νὰ γίνῃς ἰδική μου! Θ' ἀποθάνω, ἐὰν μοὶ ἀποφύγῃς! Σὺ εἶσαι ὁ θησαυρός μου, καὶ πρέπει μόνον εἰς ἐμὲ νὰ ἀνήκῃς! Δὲν ἔμαθον νὰ συμμερίζωμαι τοιοῦτους θησαυρούς. Πίστευσε εἰς ἐμὲ, εἰς σὲ αὐτὴν μᾶλλον, διότι δὲν θὰ ἦσαι εὐτυχὴς ἐὰν ὑποφέρωμεν αὐτὸ τὸ μαρτύριον, νὰ ἦμεθα περρωριμένοι! Λίτσα ἔκουσά με, πιστεύσε με Λίτσα μου!

Ἄλλ' ἡ Λίτσα ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν, ἔνευσε διὰ τῆς χειρὸς καὶ ἠφανίσθη.

Οὐδέποτε πλέον ἐπανῆλθεν ἐκεῖνος, οὐδέποτε ἡ Λίτσα ἔμαθε τι περὶ αὐτοῦ.

Ἐκτοτε αὐτὴ καὶ ἡ μήτηρ τῆς ἀπῆλθον τῆς Γερμανίας ἀπομακρυνόμενοι αὐτῆς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καὶ καταλήξαντες ἐν τῇ χλοερᾷ Ἰταλίᾳ, ὑπὸ τὸν γλαυκὸν οὐρανὸν τῆς Νεαπόλεως, πιστεύουσαι ἴσως ὅτι ὁ ζωογόνος αὐτῆς ἥλιος ἠδύνατο νὰ θανείσῃ μίαν αὐτοῦ ἀκτίνα καὶ ἐπαναφέρει τὸ φῶς εἰς τοὺς ἐσθραμένους ὀφθαλμοὺς τῆς γραίας.

Μόνος ὁ κῆπος τῆς ἐπαύλεως Santa-Brigitta ὑπῆρξε μάρτυς τοῦ διαπύρου ἀγῶνος, ὅστις συνῆπτετο ἐν τῇ καρδίᾳ της, τῆς μετανοίας αὐτῆς ὅτι δὲν προσεπάθησε νὰ τὸν πείσῃ περὶ τοῦ ἐρωτός της καὶ διότι τὸν κατεφρόνησε. Ἰσως ὑπέθεσεν ὅτι δὲν τὸν ἠγάπα. Ἰσως ἐν τούτοις ἐπανήρχετο! Καὶ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, ἐξηκολούθει ἀναμμένουσα... ἕως ὅτου ἐθαψεν ἐν τῇ καρδίᾳ της τὴν ἐλπίδα ταύτην. Καὶ ἡ *serenata*, ἀναμνήσεις ἀπολεσθεῖσα, ἀποσβεσθεῖσα τελείως...

Ἄλλ' ἤδη ἰδοὺ ὅτι ἀνέστη καὶ ἀντήχει ἐκ νέου τὸ μαγικὸν ἄσμα ἐν τῇ ψυχῇ της ἐν τῇ αὐτῇ ὡς ἄλλοτε παντοδυναμίᾳ του, προκληθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀφελῶν μου σκιῶν...

Τέλος οὗτοι ἔπαυσαν ψάλλοντες.

— Λίτσα, δὲν ἦτο ὠραῖον; Δὲν αἰσθάνεσαι καὶ σὺ ὡς εἶδος νοσταλγίας;...

— Παρῆλθε στιγμή σιγῆς, ἡ Λίτσα κατέβαλεν ὑπεράνθρωπον ἀγῶνα, καὶ μειδιάσασα:

— Ναί, ἀλήθεια; εἶπε διὰ τῆς γλυκυτέρας φωνῆς της, ὡσάν...

— Ἀκόμη, ἀκόμη μίαν φοράν! ἐφώνησεν ἡ τυφλή. Αἶ, Λίτσα, ἀκόμη μὴ φορά!

— Ἀκόμη ἐφέλλισεν ἡ Λίτσα.

Καὶ ἠγέρθη ἀθαρύθως, προὐχώρησε μέχρι τοῦ χείλους τοῦ δώματος, ἐστήριξε τοὺς ἀγκῶνας ἐπὶ τῆς ψυχρᾶς πλακῆς, καὶ λαβοῦσα τὴν κεφαλὴν ἤρξατο κλαίουσα πικρῶς. Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον μεταμεληθεῖσα ἤνωσε τὰς χεῖρας καὶ ὑψώσασα τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐδεήθη ἐνθέρμως ὅπως ὁ Θεὸς μεταβάλλῃ τὴν κακὴν καὶ ἐγωίστριαν καρδίαν της.

Τῇ στιγμῇ ταύτῃ ἡ Σελήνη ἀνέτελλεν ὀπισθεν τοῦ Βεσουβίου, καὶ ὁ γαλακτώδης αὐτῆς μανθῦας ἐφθανε κυματίζων μέχρι τοῦ Πανσιλύπου. Αἱ μικραὶ λέμβοι ὠλισθαίνον ἠσυχῶς ἐπὶ τῶν μαρμαρυγῶν κυμάτων ἀφῆνοντες ὀπίσω αὐτῶν ἀκτινοβόλον σειράν.

— Ἀρχίζει νὰ δροσίζῃ, εἶπεν ἡ τυφλή. Ἀπόλυτον τοὺς μουσικούς Λίτσα καὶ ἄς ἐμβωμεν μέσα.

— Ναί, ἀπήντησεν ἐκείνη διὰ φωνῆς καθαρᾶς καὶ προσποιημένης πλησιάζουσα αὐτῇ.

Ἡ γραία ἔψαυσε τὴν περιχειρίδα τῆς θυγατρὸς της, καθ' ἣν στιγμὴν αὐτὴ τῇ ἐλάμβανε τὸν βραχιόννα.

— Μπα, Λίτσα, ἐφώνησεν, τὸ φόρεμά σου εἶνε μούσκευμα! Μὰ δὲν παρετήρησες ὅτι ἤρχισε νὰ ποτίζῃς...

Ἦ! αὐριον πάλιν θ' ἀρχίσουν οἱ πόνοι μου, εἶμαι βεβαία! — Αἰωνίως ἀπρόσεκτος!...

Ἄλλὰ ὄχι, μητέρα, ἐλησμόνησα δὲν εἶνε νότος. Εἶχα ἀκουσθῆσαι εἰς τὸ κικλιδῶμα τῆς στέρνας καὶ φαίνεται ὅτι τὸ φόρεμά μου ἐβρέχετο ἀπὸ τὰ ἄνθη

— Δὲν ἤμπορεῖς νὰ φαντασθῆς Λίτσα τί ὠραίας ἀναμνήσεις μοῦ ἔφερον αὐτὴ ἡ *serenata*. Ὅταν ἤμουν ἀκόμη νέα καὶ ὠραία, διότι ἤμουν πολὺ ὠραία, Λίτσα, εἰς τὴν νεότητά μου...

— Καὶ ἦσαι ἀκόμη ὠραία, μητέρα.

— Ναί, ἀλλὰ πρέπει νὰ σοῦ διηγηθῶ αὐτὴν τὴν ἱστορίαν. Ὅταν ἤμουν νέα καὶ ἡ *serenata* αὐτὴ ἦτο εἰς τὴν ἀκμὴν της, τὴν ἔψαλλε ἓνας νέος, ἡ μεγαλειτέρα μου κατὰκτησις, ἓνας θαυμαστής μου, ὁ ὁποῖος παρ' ὀλίγον νὰ κάμῃ τὸν πατέρα σου ἐντελῶς ζηλότυπον. Ὀλίγον ἀκόμη καὶ ἡ ὑπόθεσις θὰ ἐλάμβανε κακὰς διαστάσεις...

Καὶ ἡ γραία ἐξέλισε τὸ νῆμα τῶν ἀναμνήσεών της, ἐνῶ ἡ νεανὶς διηυθέτει αὐτὴν ἐν τῇ ἔδρᾳ της: μεθό, θέσασα ὑπὸ τοὺς πόδας της σκίμποδα, ἐξῆλθεν αὐθις, ὅπως φέρῃ αὐτῇ τὴν κομφοτοδόχην, ἣτις τῇ εἶχε καταπέσει.

... Καὶ ὑπὸ τὸ σεληνιαῖον φέγγος, ὅπερ ἀπαλῶς ἐφῆπλοῦτο ἐπὶ τὴν ἡμερον φύσιν, ἀπέστειλεν ὁ κόλπος τῆς Νεαπόλεως, τὸ δῶμα τῆς ἐπαύλεως καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἡ ἐκ τῶν διαπύρων δακρῶν τῆς Λίτσας δρόσος.

ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΩΣ

ΔΗΜΩΔΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Διατί; — Διότι

Διατί λέγομεν ὅτι ὁ ἀνεμος διώκει τὰ νέφη;

Διότι οἱ ἔηροι ἀνεμοὶ ἀπορροφῶσι μέρος τῶν ὕδρατμῶν τῶν νεφῶν, τὰ ὅποια τοιοῦτοτρόπως διαλύονται.

Διατί τὸ χρῶμα τῶν νεφῶν ποικίλλει; Διότι ὁ ὄγκος αὐτῶν, ἡ πυκνότης καὶ ἡ ἀπέναντι τοῦ Ἡλίου θέσις μεταβάλλονται ἀδιακόπως.

Διατί, θεότερες τὴν χεῖρα ἀνωθεν τῆς φλογὸς αἰσθανόμεθα περισσότερο θερμότητα ἢ ὅσην αἰσθανόμεθα ἐκ τοῦ πλαγίου;

Διότι ὁ περὶ τὴν φλόγα ἀπὸ θερμαινόμενος καθίσταται ἐλαφρότερος καὶ ἀνέρχεται, τοῦτον δὲ συναντᾷ ἡ ἀνωθεν τῆς φλογὸς χεῖρ ἡμῶν. Ἐνῶ ἐκ τοῦ πλαγίου αἰσθανόμεθα μόνον τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς φλογὸς.

Διατί ἡ τέφρα ἐπιτιθεμένη ἐπὶ ἀνημέρων ἀνθρώπων διατηρεῖ ἐπὶ μακρὸν αὐτοὺς. Ἡ τέφρα παρακωλύει τὴν ἐλευθερίαν διόδου τοῦ ὀξυγόνου μέχρι τοῦ πυρὸς χωρὶς ὅμως νὰ τὴν ἐμποδίσῃ ὀλοτελῶς. Ἐπομένως ἡ καύσις γίνεται βραδυτέρα καὶ ἡ κατανάλωσις τῆς καυσίμου ὕλης βραδυμένη.

Διατί τεμάχιον χάρτου βρεχόμενον ρικνοῦται; Διότι ἡ ἀπορρόφησις τοῦ ὕδατος δὲν εἶνε ἴση καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. Ἐπομένως τὰ μέρη τὰ ἀπορροφήσαντα περισσότερο ὕδωρ ἐξογκοῦνται. Τείνοντα ὅμως νὰ ἐκταθῶσι εὐρίσκουσιν ἐμπόδιον πρὸς τὰ πλάγια καὶ ἀναγκάζονται νὰ ἐκταθῶσι πρὸς τὰ ἄνω ἀποτελοῦντα ἀνώμαλα ὑδῶματα ἐπὶ τῆς ἐπιφάνειας τοῦ χάρτου.

Διατί αἱ χελιδόνες ἵπτανται πρὸς τὴν γῆν, προσεγγίζουσι βροχῆς; Διότι τὰ ἀποτελοῦντα τὴν τροφήν αὐτῶν ἐντομα ἀποφεύγοντα τὰς ἀνωτέρας στιβάδας τῆς ἀτμοσφαιρας αἰτνιες καθίστανται ψυχρότεροι, κατέρχονται πλησίον τοῦ ἐδάφους.

Πότε ἡ ἠχώ ἀποδίδει μίαν μόνην συλλαβὴν καὶ πότε πλειοτέρας;

Ἐὰν ἡ ἐπιφάνεια ἐφ' ἧς ἀντανακλᾶται ἡ φωνὴ κεῖται πλησίον τοῦ ἠμιλοῦντος ἡ ἠχώ ἀποδίδει μίαν μόνην συλλαβὴν· ἐὰν δὲ ἡ ἐπιφάνεια αὐτὴ κεῖται μακρὰν ἀποδίδει δύο, τρεῖς ἢ καὶ περισσότερο. ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως. Ὄψω π. χ. παρὰ τὸ Νανσὶ ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχει τόπος, ὅπου ἡ ἠχώ ἀποδίδει ἠλόκληρον δεκαπεντασύλλαβον στίχον.

Διατί, ἐπιθεότερες τὴν χεῖρα ἐπὶ κώδωνος κρονομένου ἀποσβέννομεν τὸν ἦχον, ἐν ᾧ τὸ αὐτὸ πράττοντες ἐπὶ πνευστοῦ ὄργανον οὐδὲ ὡς τροποποιούμεν αὐτόν;

Διότι ὁ ἦχος τοῦ κώδωνος ἀποτελεῖται ἐκ τῆς δονήσεως τῶν μορίων τοῦ μετάλλου τοῦ ἀποτελοῦντος τὸν κώδωνα, ἐν ᾧ ὁ ἦχος τῶν πνευστῶν ὄργανων παράγεται ἐκ τῆς δονήσεως τῆς ἐν αὐτοῖς στήλης τοῦ ἀέρος.

Ἐὰν ἡ ἀτμόσφαιρα εἶχε τὴν θερμότητα τοῦ σώματος ἡμῶν ὁ ἀπὸ θὰ ἐφαίνετο δροσερός;

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ἀπὸ θὰ εἶχεν ἀνυπόφορον θερμότητα, διότι ἀντὶ νὰ ἀφαιρῇ θερμότητα ἀπὸ τοῦ σώματος ἡμῶν θὰ προσέθετε τοιαύτην.

Διατί ὁ ἀνεμος φαίνεται εἰς ἡμᾶς δροσερός; Διότι διὰ τῆς συνεχῆς αὐτοῦ διόδου ἐπὶ τῆς ἐπιφάνειας τοῦ σώματος ἀφαιρεῖ μεγάλην ποσότητα θερμότητος ἀπ' αὐτοῦ.

Πῶς βοστρυχεῖται ἡ κόμη διὰ πεπιρακτωμένου σιδήρου; Ὁ σίδηρος ἐφαπτόμενος τῆς μιᾶς ἐπιφάνειας τῶν τριχῶν ἀποξηραίνει αὐτὴν· αὕτη ἀποξηρανομένη βραχύνεται καὶ ἔλκει πρὸς ἑαυτὴν τὴν ἀντίθετον ἐπιφάνειαν. Ὄψω σχηματίζεται ὁ βόστρυχος

Διατί ὁ χάρτης καὶ ἄλλα τινα ὑδάσματα διαβρεχόμενα δι' ἐλαίου καθίστανται διαφανῆ.

Διότι τὸ ἔλαιον πληρεῖ τοὺς πόρους τῶν οὐσιῶν τούτων καὶ διευκολύνει τὴν διόδον τῶν ὀπτικῶν ἀκτίνων.

ΓΝΩΜΙΚΑ

Ἐπάρχουσιν ἄνθρωποι σπουδαῖοι διερχόμενοι τὸν χρόνον αὐτῶν εἰς τὸ νὰ ζυγίσωσιν πτέρυγας μυτῶν διὰ πλαστίγγων ἐξ ἰστῶν ἀράχνης.

Βολταῖρος

Οἱ μεγάλοι ἄνδρες εἰσὶν ὡς ὁ ἥλιος· μακροβῆεν ἐκθαμβοὶ· λάβετε τηλεσκόπιον καὶ παρατηρήσατε· εἶνε κεκαλυμμένοι διὰ κηλίδων.

Αἱ γυναῖκες αἱ ἀναμηνύμεναι εἰς τὴν πολιτικὴν εἰσὶν ὀρθοίαι αἰτνιες γίνονται γῦπες.

Ἐπάρχει τι ὅπερ ἀξίζει ὀλίγον, ἀλλ' ἀποφέρει πολὺ· εἶνε ἡ εὐγένεια.

Τὸ δημῶδες πνεῦμα συνίσταται ἐκ τῆς βλακίας ἐκάστου πολλαπλασιαζομένης ὑφ' ὄλου τοῦ κόσμου.

Γαβάρνι

Ὁ ὑβρίζων τὰς γυναῖκας εἶνε ἀγροῖκος, ὁ ἐπαιῶν αὐτὰς μωρός, ὅστις δὲ δὲν λέγει τίποτε θεωρεῖται ἠλίθιος.

Ὅ, τι μοὶ ἀπαρέσκει ἐκ τῆς ἱστορίας εἶνε τὸ νὰ σκέπτομαι ὅτι, ὅτι βλέπω σήμερον θὰ εἶνε ἱστορία ἡμέραν τινά.

Κα Δεφφάν.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΕΡΓΑ

1. Ῥωσικὴ αὐτοκρατορία.

Τὸ μέγιστον κράτος τοῦ κόσμου κατὰ τὴν ἔκτασιν εἶνε ἡ Ῥωσικὴ αὐτοκρατορία (εὐρωπαϊκὴ Ῥωσία μετὰ τῆς Σιβηρίας) ἐκτεινομένη κατὰ 22,391,589 τετρ. χιλιομτρ. ὠν 5,514,635 ἐν Εὐρώπῃ καὶ 16,876,954 ἐν Ἀσίᾳ, εἶνε ἐπομένως διπλασία τῆς Εὐρώπης (10,010,486 τετρ. χιλμτρ.), διπλασία τοῦ Σινικοῦ κράτους (11,574,356 τετρ. χιλ.), ἕξα-

πλασία τῆς Γαλλίας μετὰ τῆς ἀποικιῶν τῆς καὶ πλέον ἢ τεσσαρακονταπλασία μόνης τῆς Γαλλίας (528,572 τετρ. χιλ.). Ἡμῶν δὲ εἶνε πλέον ἢ 346κις μείζων Ἑλλάς 64,688 τετρ. χιλ.) Μόνον τὸ Βρετανικὸν κράτος μετὰ τῶν κτήσεών του (23,612,540 τετρ. χιλ.). Εἶνε μεγαλειότερον αὐτῆς. Ἄλλ' ἢ μὲν Ῥωσικὴ αὐτοκρατορία εἶνε ἀδιάσπαστος, ἐν μέγα κράτος, ἐν ᾧ τὸ Βρετανικὸν εἶνε διεσπασμένον εἰς πλείστας κτήσεις. — Ἀποτελεῖ δὲ τὸ ἡμισυ τῆς Ἀσιατικῆς ἡπείρου (44,500,000 τετραγων. χιλ.), τὰ δύο τρίτα τῆς Ἀφρικῆς (30,000,000 τετραγων. χιλ.), ἴσω τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ (21,000,000 τετρ. χιλ.), μείζων τῆς νοτίου (17,850,000 τετρ. χιλ.) καὶ διπλασία τῆς Ὠκεανίας (μετὰ τῆς Αὐστραλίας) (11,300,000 τετραγων. χιλ.), μόνης τῆς Ὠκεανίας (1,257,150 τετρ. χιλ.) εἰκοσάπλασίας.

2. Τηλέγραφοι.

Ἐν Εὐρώπῃ τὸ μῆκος τῶν γραμμῶν ὑπολογίζεται 600,000 χιλ.μτρ. τῶν συρμάτων 1,500,000 χιλ.μτρ. ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἀποστολῶν εἰς 120,000,000. Ἐν δὲ τῇ Ἀμερικῇ 1,200,000 χιλ.μτρ. τὸ μῆκος τῶν συρμάτων καὶ 50,000,000 ἀποστολῶν. Ἐκ τούτων ἐν μὲν τῇ Εὐρώπῃ ἡ Γαλλία ἔχει μετὰ τῶν ἀποικιῶν 85,000 χιλιογράμμων. Ἡ Ἀγγλία μόνη 48,000 ἡ Γερμανία 74,000. Ἐν δὲ τῇ Ἀμερικῇ αἱ Ἡνωμέναι πολιτεῖαι μόναι 300,000 χιλ. μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν τῆς κυβερνήσεως, τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν ἰδιωτικῶν γραμμῶν, καὶ 250,000 χιλ. γραμμῶν τηλεφωνικῶν.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Φύσις καὶ Τέχνη ἐκ Θεῶν ἀμρότεραι σταλεῖσαι,
Δίδου ἢ μὲν τὸ σχέδιον, ἐκείνη δὲ τὸν Τόπον
Ἄλλ' ἴσω θ' ἀπετύγγανον, καίπερ συνεργασθεῖσαι,
Ἄν κ' οἱ Θεοὶ δὲν Σ' ἔκτιζον συγχρόνως μετ' ἀνθρώπων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

ΓΙΑΤΙ ΠΑΡΑΠΟΝΕΙΣΑΙ;

Γιατὶ πικρὰ παραπονεῖσαι γαλανή
πῶς δὲν σοῦ γράφω στίχους ὅπως πρῶτα;
Θέλεις νὰ μάθῃς ἂν τὸ στήθος μου πονῇ;
ἔχεις καρδιά καὶ τὴν καρδιά σου ῥῶτα.

Μήπως οἱ στίχοι μου θὰ ποῦνε περὶ πολλὰ
ἄρ' ὅτι λέγει μιά γλυκὴ ματιά μου;

Μήπως αὐτοὶ θὰ δείξουν περὶ καλά
ὅ,τι κρατῶ κλεισμένο 'ς τὴν καρδιά μου;

Μήπως προσμένεις ἀπ' τοὺς στίχους μου τρελλή
νὰ μάθῃς ἂν πονῇ γιὰ σὲ ἡ καρδιά μου;
Δὲν σου τὸ λέγει ἀπ' τοὺς στίχους περὶ πολὺ
μία ματιά ἢ ἐν μειδιάματά μου;

Μὴ μου ζητεῖς νὰ γράφω στίχους γαλανή
οἱ στίχοι μου θὰ σβύσουν μὲ τὸν χρόνον! . . .
Εἶναι καλλίτερον τὸ στήθος ἐὰν πονῇ
νὰ λέγῃ μὲ χαμόγελο τὸν πόνον.

Ἄθῆναι.

ΝΙΚΟΛ. Α. ΚΟΤΣΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ ΑΝΟΙΞΗ ΜΟΥ

Μοῦ εἶπανε πῶς μύρισε ἡ ἀνοιξὶς καὶ πάλι
Πῶς πρασίνισαν τὰ βουνὰ καὶ ἔβγαλ' ἡ γῆ χορτάρια,
Ἡ πλάσι ἀνθοστόλιστη καὶ χαροπὴ προβάλλει
Σὰν νεόνυφη τριῶν μερῶν ὅλη ὠμορφιά καὶ χάρη
Μάγῳ δὲν ἔχω ἀνοιξή, κλωνάρι μαραμμένο
Δάκρυα χύνω γιὰ ὄροσιά 'ς ἐμὴν μνημα ἀγαπημένο.

Ἄχ! ὅσοι ἔχουτε καρδιά 'ς ἐμὴν πονεμένα στήθια
Καὶ νοιώθουτε πόνος τί θὰ πῆ, τῆς πίκρας φαρμακίλια,
Ἄσσοι ἀγαπήσανε πιστὰ καὶ κλάψανε 'ς τ' ἀλήθεια
Καὶ ἡ ψυχὴ τους βάφτηκε 'ς τοῦ χάρου τῆ μαυρίλια
Αὐτοὶ, δὲν ἔχουτε ἀνοιξή, μόν' κλαῖνε-ὀλοένα
Σὰν τῆς ἰτιῆς χλωμὰ κλαδιά, σὲ μνήματα γεμμένα.

Ἄπο τοῦ Βράχου τῆς Φρεατύδος 1 Ἀπριλίου 1890.

Τῆ ΠΟΛΥΚΛΑΥΣΤῶ

ΚΙΚΙΤΣΑ Δ. ΠΑΠΠΑΔΑΤΟΥ

Σὰν τὸ πρῶτο ἀηδονάκι ποῦ μὲ μύσχο καὶ φιλιὰ
Στῶν γονιῶν του μεγαλῶν τὴν ἀνθόστρωτη φωλιὰ
Στὴ φωλιὰ ποῦ εἶχαν πλέξη μὲ σπαρταριστὴ καρδιά
Μ' ὄνειρα γλυκὰ καὶ ἐλπίδες στῆς ἀγάπης τὰ κλαδιά
Κι' ἄξια σκληρὸ γεράκι, τοὺς τ' ἀρπάζει μιά φορὰ
Καὶ στὴ λύπη τοὺς βυθίζει καὶ στὴ μαύρη συμφορὰ
Καὶ σὺ γαλανό μου κρίνον στῶν γονιῶν σου τὴν καρδιά
Ἄσσοι πᾶρχεις νὰ χύνῃς τὴ γλυκειά σου εὐωδιὰ
Πῆρ' ὁ Μάρτης τὴ ὄροσιά σου ἐμαράθηκε σκληρὰ
Κι' ἔχασαν τὴν πρῶτ' ἐλπίδα καὶ τὴν πρῶτη τους χαρὰ

Ἐν Πειραιεῖ Μαρτίῳ 1890.